

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Gasstraat (Wervik, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019L104
December 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	10
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	11
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	12
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	12
1.3.6.2	Geplande werken.....	13
1.4	Assessmentrapport.....	20
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	20
1.4.1.1	Landschappelijke situering	21
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	24
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	25
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	26
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	27
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	27
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	37
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	39
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	45
1.5	Synthese	48
2	Bibliografie.....	50

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthfoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	12
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 5: Lokalisatie van een aantal uitgevoerde boringen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Boorstaten BSP, pp. 191-198 (zie Bijlage - BSP).....	18
Figuur 7: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	23
Figuur 12: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 12: Begrenzing vicus. (Verbrugghe, A., 2004, p. 26). Het plangebied situeert zich ten noorden van deze contour.	38
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	41

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (Bron: NGI Cartesius).	41
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, juli 1916 (Bron: Memory Maps 10-28SE1-3D-290716)	42
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, januari 1917 (Bron: Memory Maps 10-28SE1-4A-110117).....	42
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, augustus 1918 (Bron: Memory Maps 10-28SE1-7B-071818-Wervicq).....	43
Figuur 25: Siutatie 1909. De noordpijl is op deze afbeelding naar het zuiden gericht. (BSP dossier, p.27).....	43
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1861 (Bron: Geopunt).	44
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op een plan van 1963 (Bron: BSP, p.110).....	44
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	45
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	46
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	46
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	47
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	47

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....20

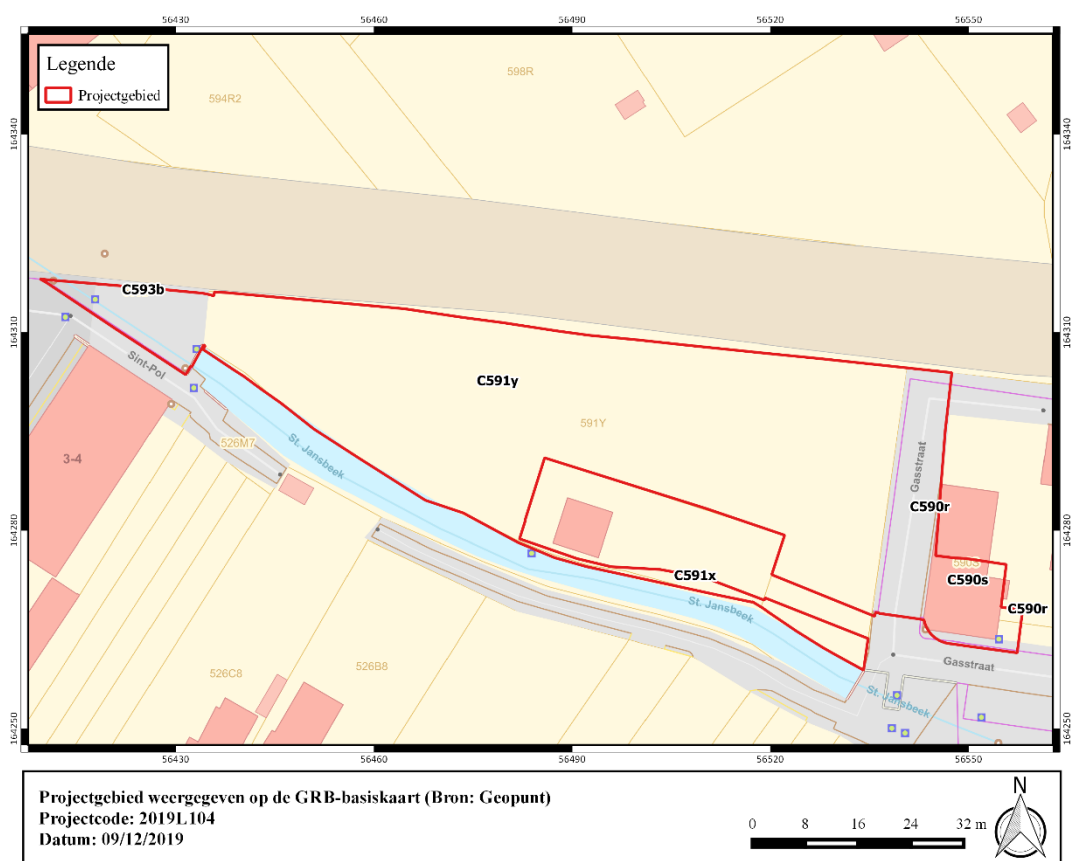
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

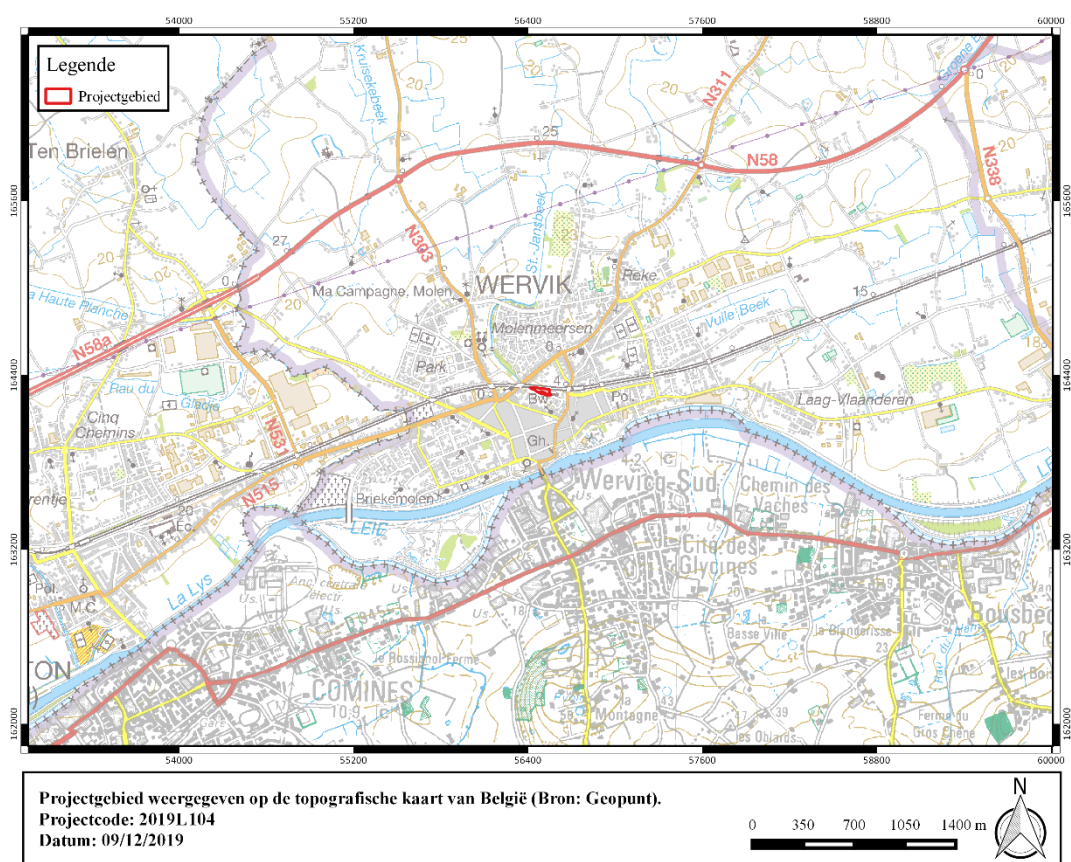
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Wervik
	Deelgemeente	/
	Postcode	8940
	Adres	Gasstraat
	Toponiem	Gasstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56407 Y _{min} = 164247 X _{max} = 56562 Y _{max} = 164355
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Wervik, Afdeling 1, Sectie C, nr's: 593b, 591y, 591x, 590r, 590s, 590r Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3318 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Wervik Gasstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

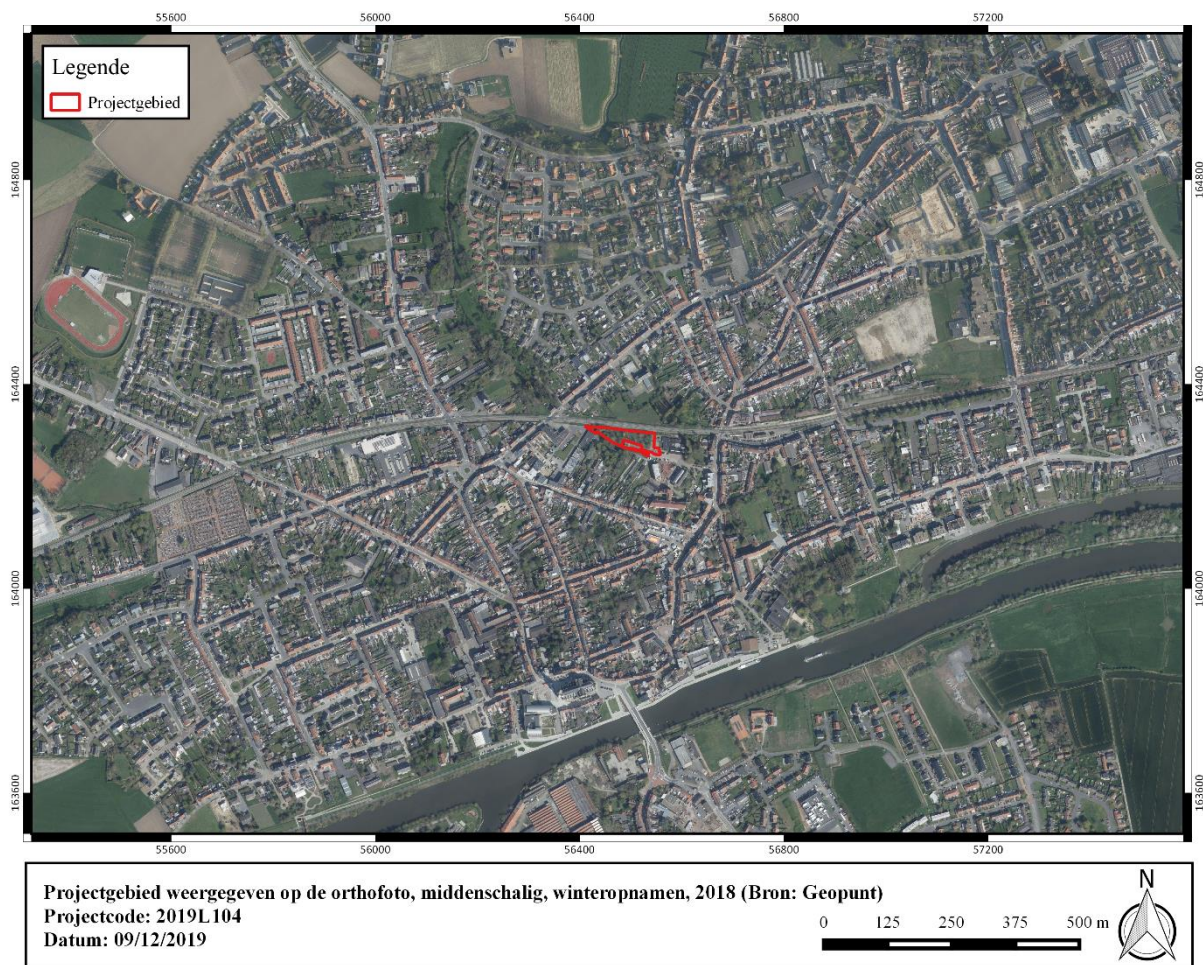
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Wervik, in het zuiden van de provincie West-Vlaanderen. Wervik is gelegen op de linker oever van de Leie, die aldaar de Belgisch-Franse grens vormt. De stad grenst ten westen aan Zonnebeke, ten noorden aan Moorslede en ten oosten aan Wevelgem en Menen. Het plangebied situeert zich precies ten noorden van de historische stadskern en is omgeven door de Sint-Jansbeek ten zuiden, de Gasstraat ten oosten, de spoorlijn Kortrijk-Poperinge ten noorden en Sint-Pol ten westen. De stadskern van Wervik (Markt) situeert zich ca. 500 meter ten zuiden.

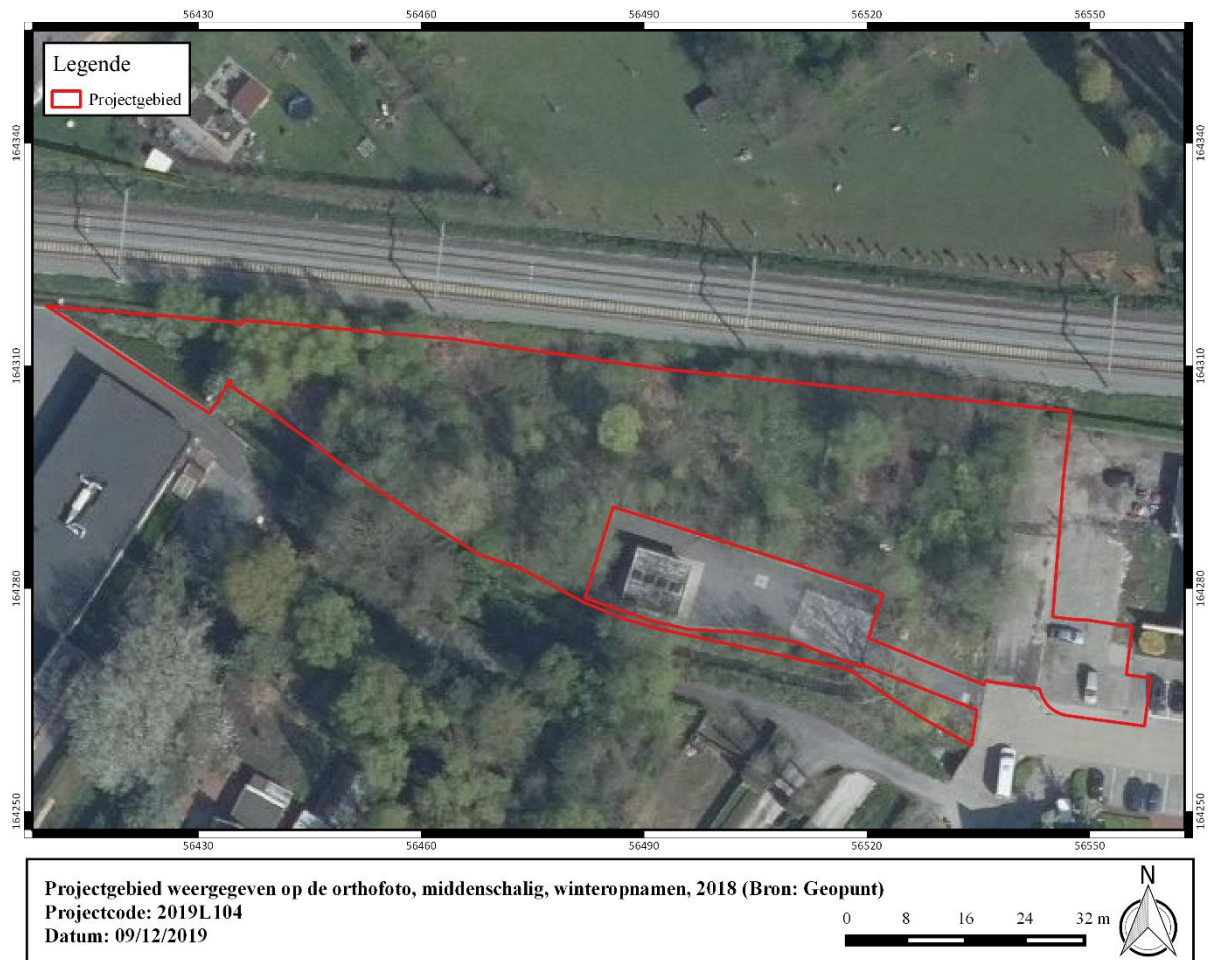

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 3318 m². Op heden is ca. 420 m² van het terrein verhard. Deze verharding situeert zich aan de oostzijde van het terrein. In het noordoostelijk terreindeel is op de GRB-basiskaart nog een gebouw ingetekend, maar dit gebouw is op heden reeds gesloopt. Het overige deel van het plangebied is met bomen begroeid.

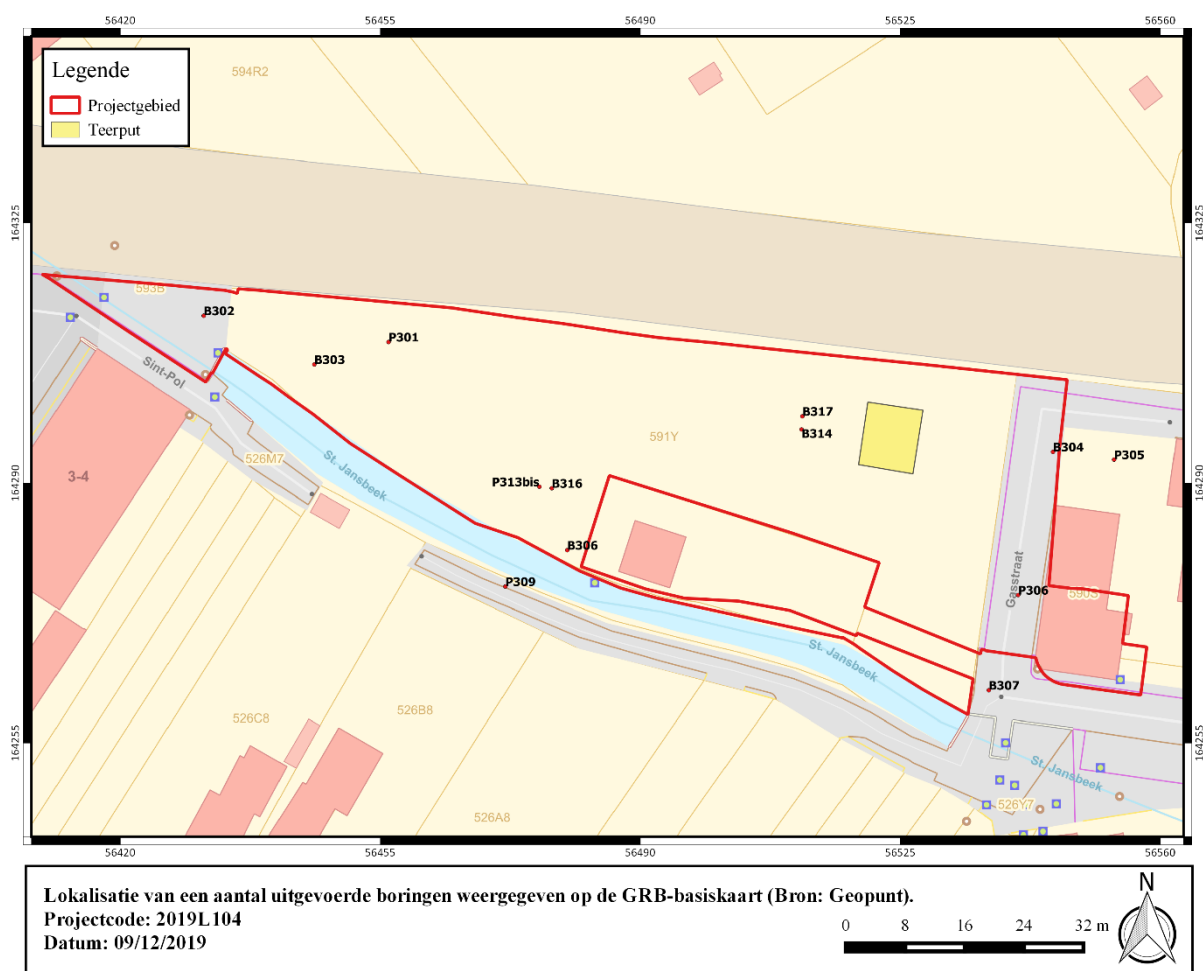

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

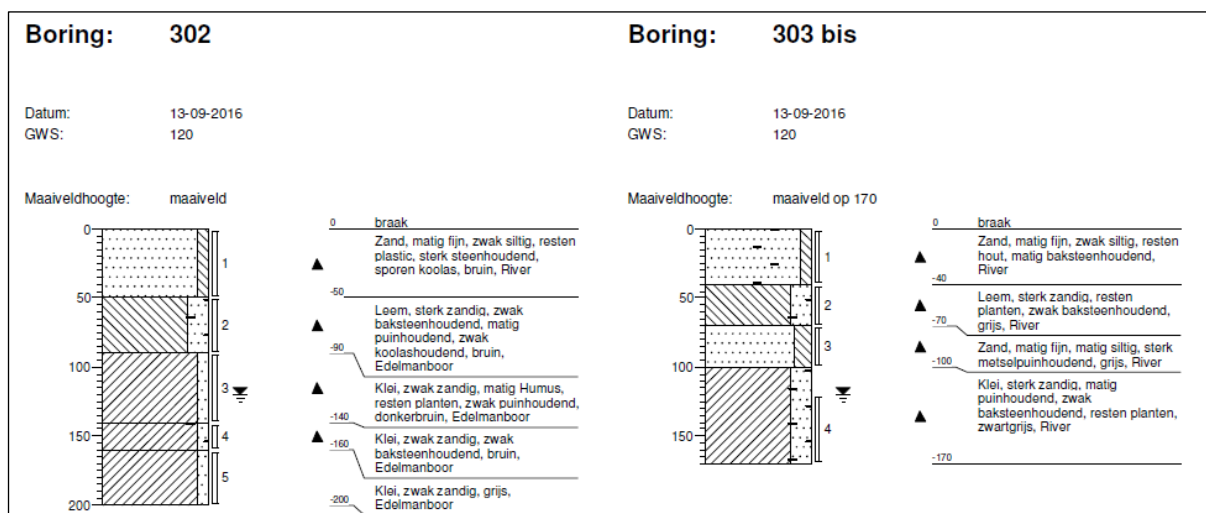
Op het perceel werd een gasfabriek uitgebaat in de periode 1865-1910. De westelijke gashouder bleef bewaard tot 1972. Op heden ligt het terrein braak. Ca. 10 jaar geleden werd een teerput gelokaliseerd ter hoogte van het terrein. Binnen het plangebied werd tevens een verontreiniging vastgesteld met PAK en cyanides in het vaste deel van de bodem en met cyanides, ammonium, benzeen en naftaleen in het grondwater.

Binnen de contour van het plangebied zijn een ruim aantal boringen gezet. Binnen deze archeologienota worden een aantal van de meest recente boringen (uit 2016) besproken. Quasi alle boringen wijzen op de aanwezigheid van baksteen en puin in de bovenste 150 cm van de bodem. Het heeft er alle schijn van dat het terrein tot op aanzienlijke diepte is geroerd ofwel betreft dit ten dele ook ophogingspakketten, gelet de ligging in een beekvallei. In het noordoostelijk deel van het plangebied situeert zich overigens een teerput met een oppervlakte van ca. 65 m². Deze teerput is op heden reeds geruimd.

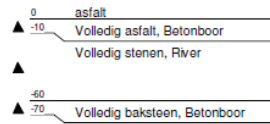
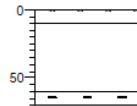
Figuur 5: Lokalisatie van een aantal uitgevoerde boringen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

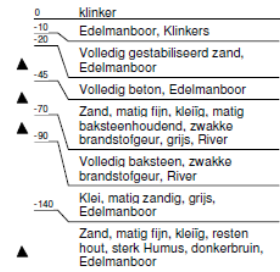
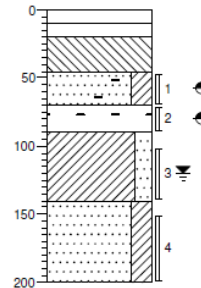
Boring: 304

Datum: 13-09-2016

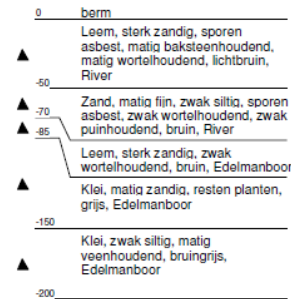
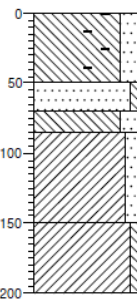
Maaiveldhoogte: maaiveld

Boring: 307 Datum: 16-09-2016
GWS: 120

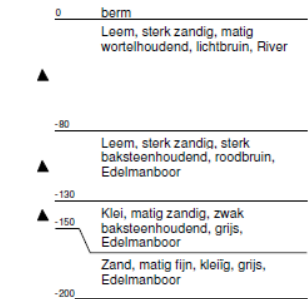
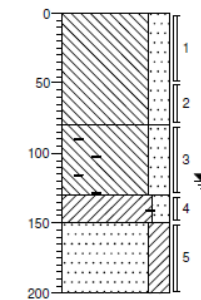
Maaiveldhoogte: maaiveld

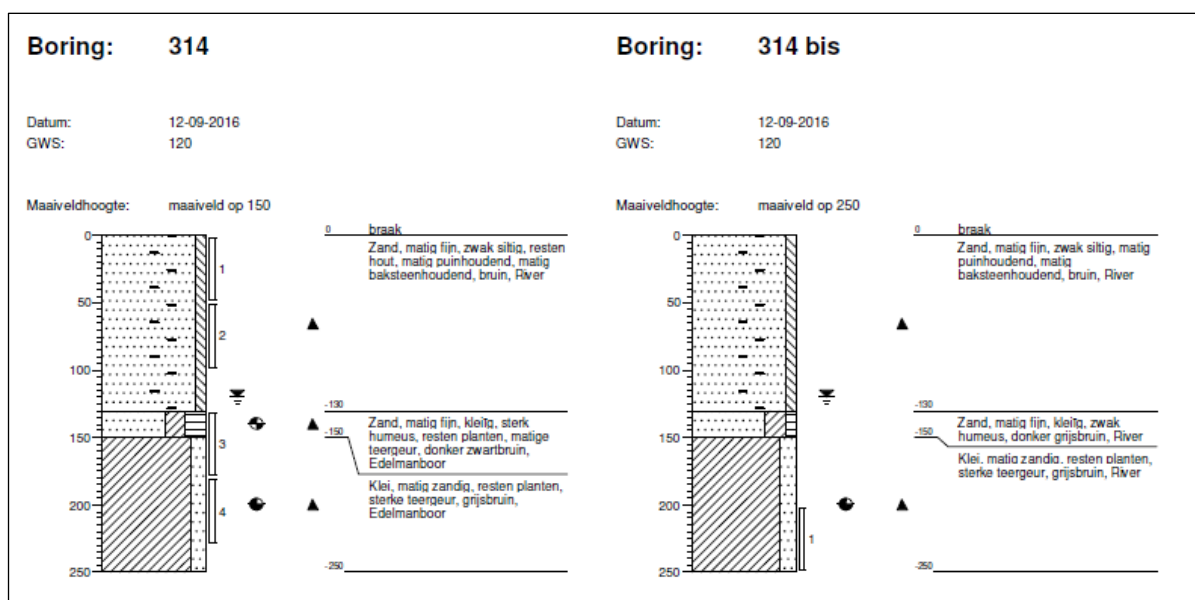
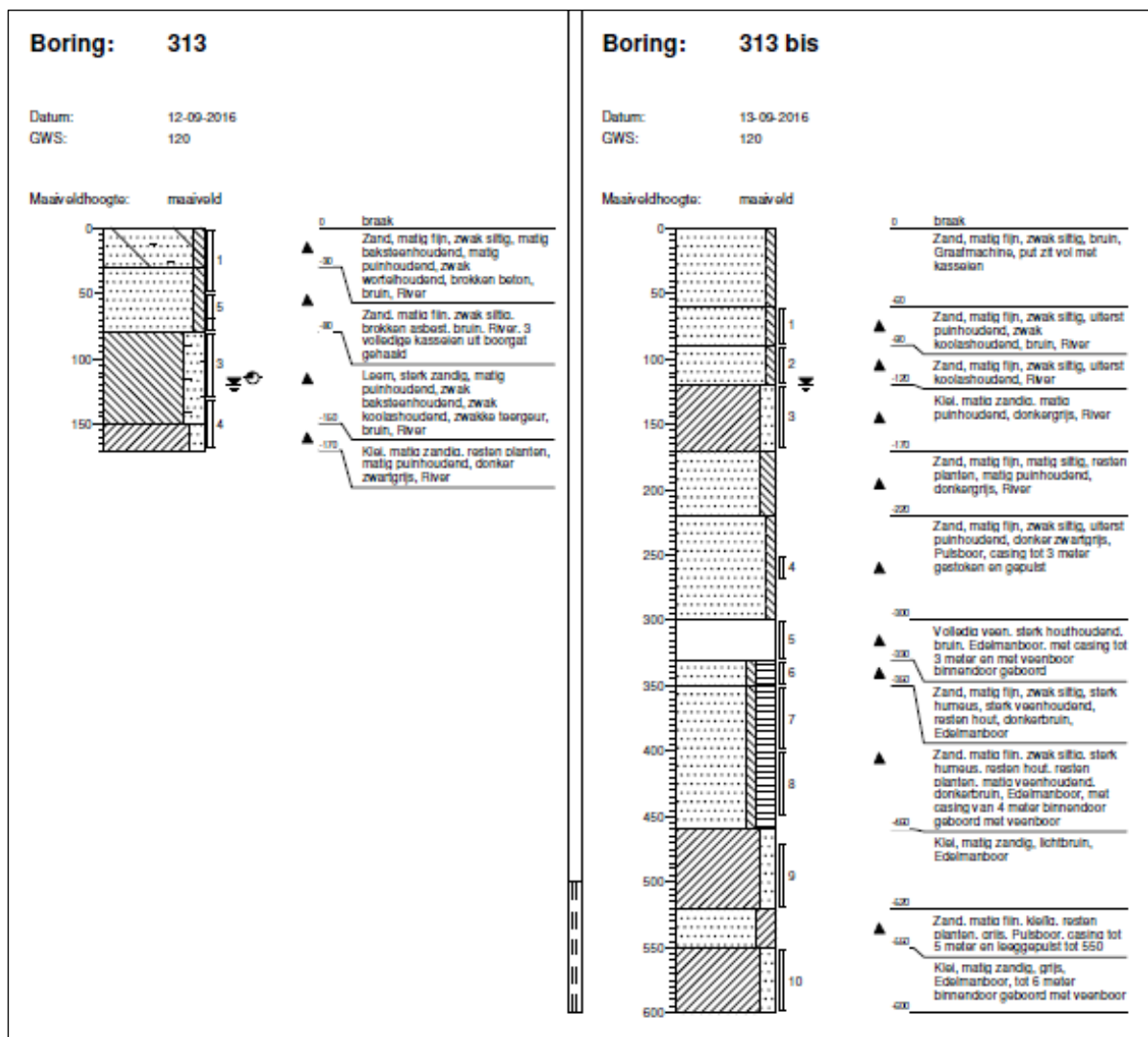
Boring: 308 Datum: 13-09-2016
GWS: 120

Maaiveldhoogte: maaiveld

Boring: 310 Datum: 13-09-2016
GWS: 120

Maaiveldhoogte: maaiveld

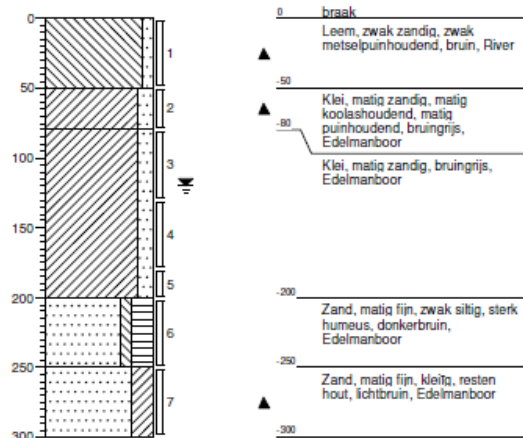

Boring: P301

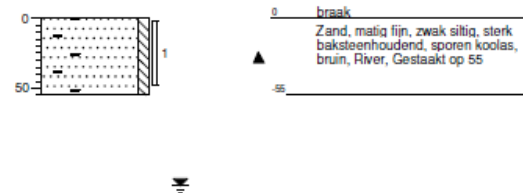
Datum: 13-09-2016
GWS: 120

Maaiveldhoogte: maaiveld

Boring: P303

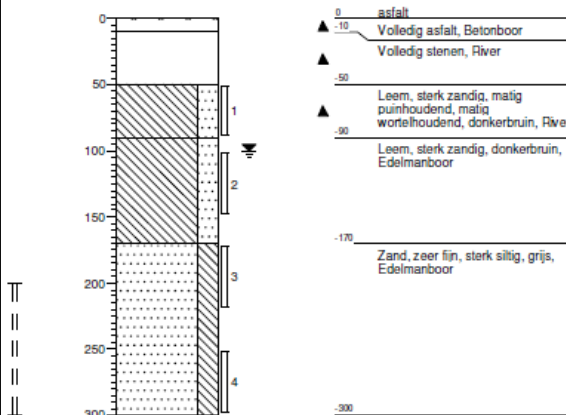
Datum: 13-09-2016
GWS: 120

Maaiveldhoogte: maaiveld

Boring: P305

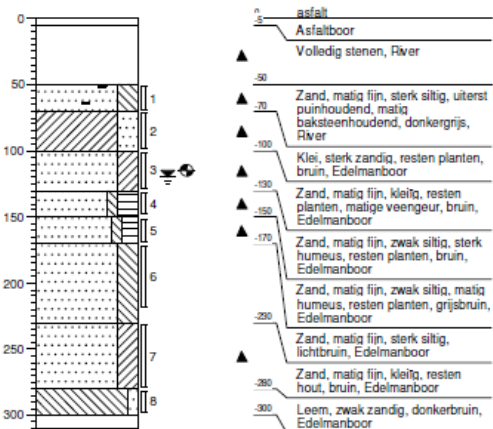
Datum: 13-09-2016
GWS: 100

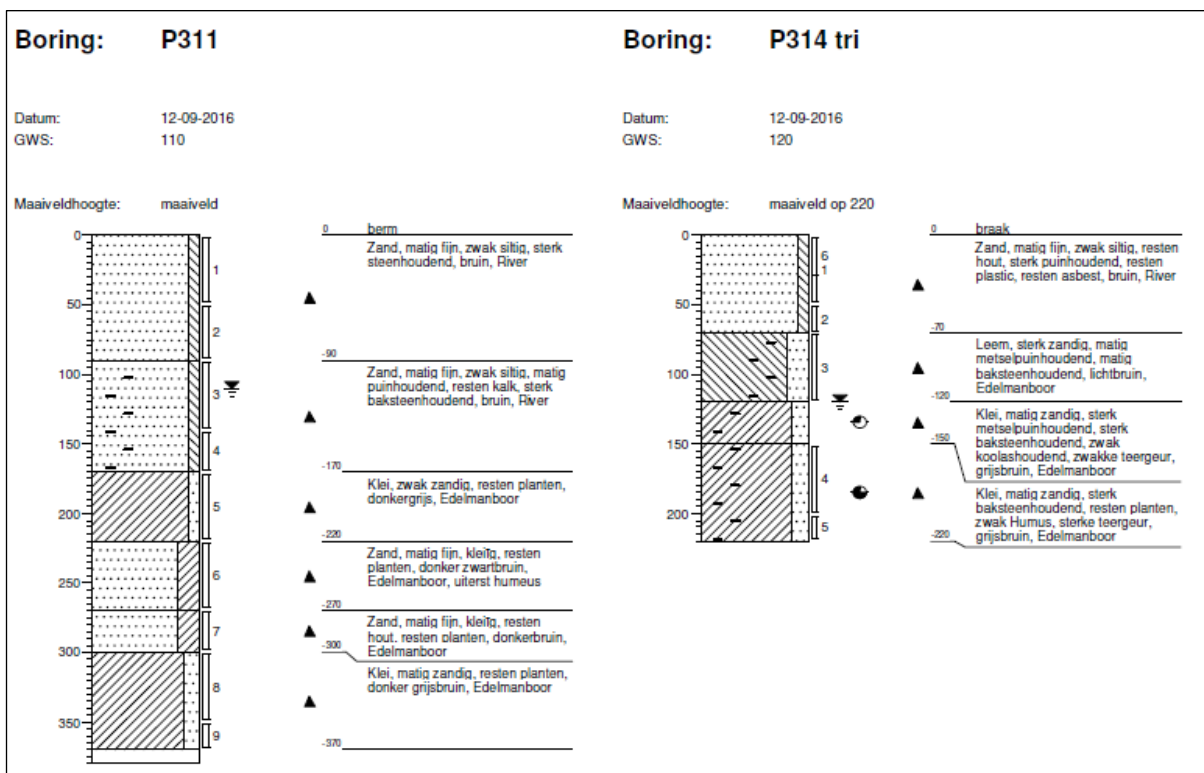
Maaiveldhoogte: maaiveld

Boring: P306

Datum: 16-09-2016
GWS: 120

Maaiveldhoogte: maaiveld

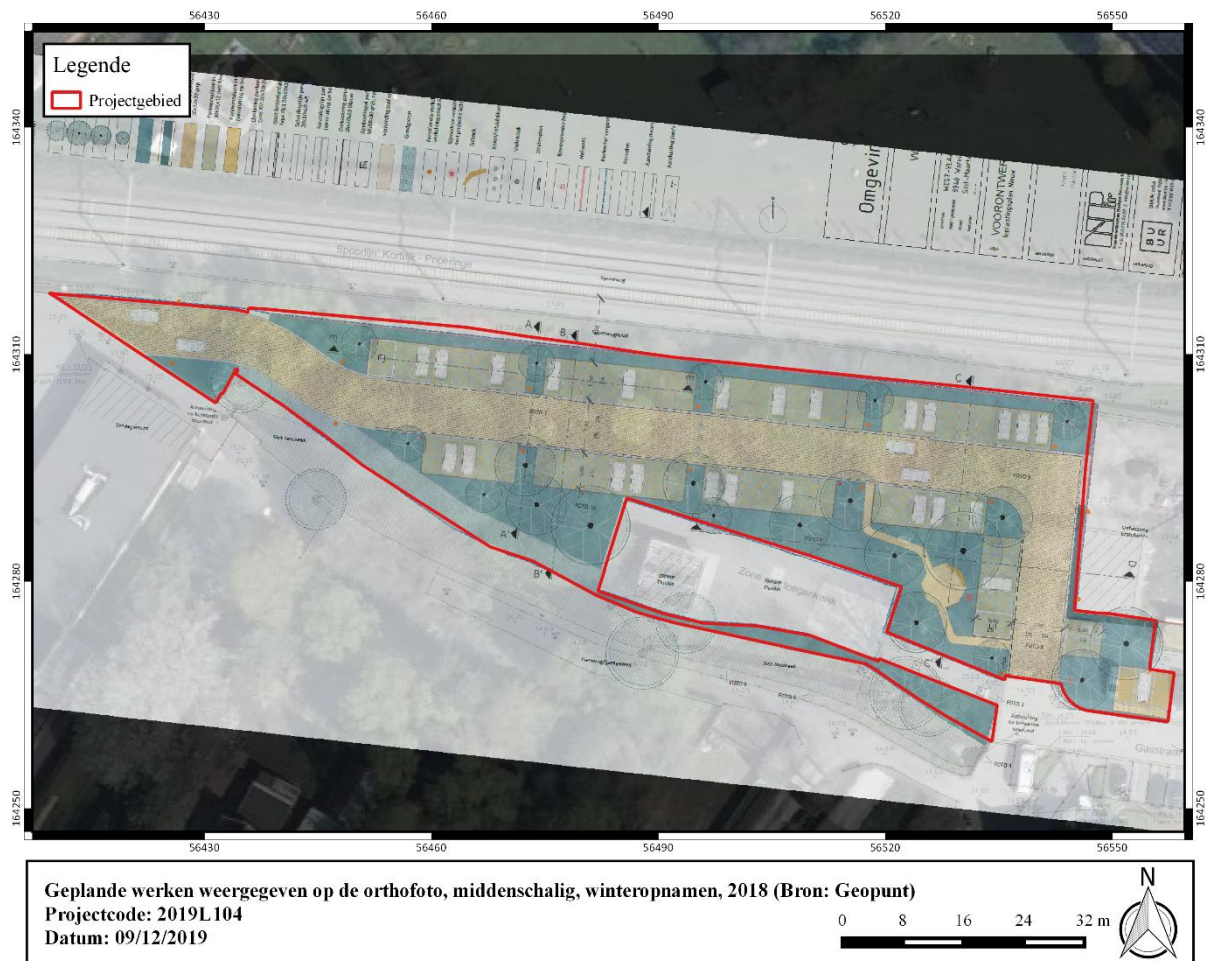

Figuur 6: Boorstaten BSP, pp. 191-198 (zie Bijlage - BSP).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwe onderhoudsweg met omliggende parkeergelegenheid en groenzone. De maximale bodemingreep over het volledige terrein bedraagt ca. 50 cm-mv. Enkel ter hoogte van een aantal te planten bomen zal plaatselijk mogelijk een diepere uitgraving nodig zijn. De nieuwe wegeis zal een oppervlakte hebben van ca. 1121 m² en wordt aangelegd in poreuze betonstraatstenen. De parkeervakken worden aangelegd in grasbetontegels. In functie van de geplande ontwikkeling worden alle bestaande bomen gerooid.

Figuur 7: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk).
Quartair	Type 3a
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	15.0 – 16.2 m TAW
Hydrografie	Leiebekken

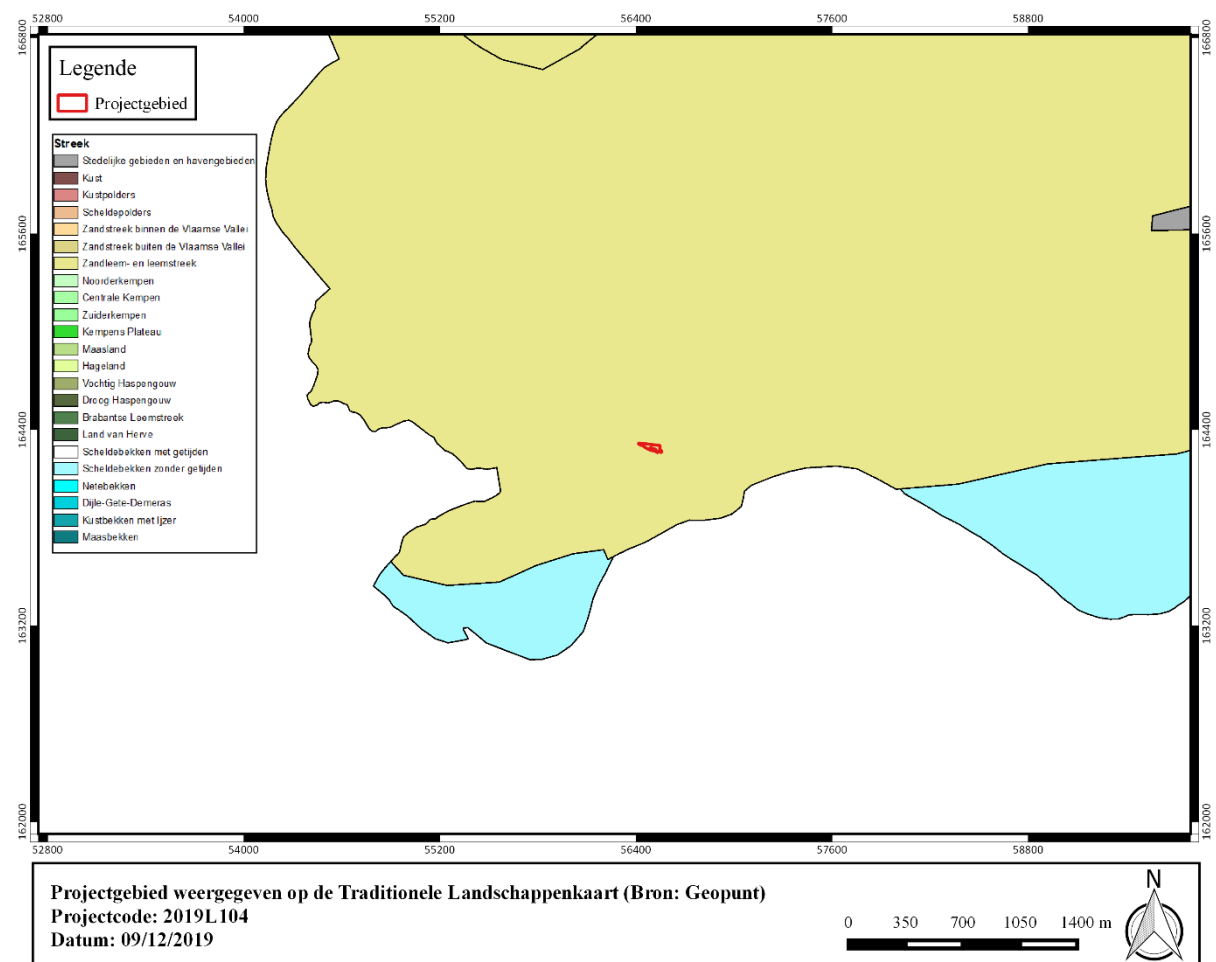
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

Opvallend in de omgeving van het plangebied is de vlakte van de Leie met een quasi constante hoogte van ca. 20 m TAW. Deze vlakte wordt ten noorden van Baileul en Ploegsteert en ten zuiden van Wervik en Halluin afgeboord door een steilrand waarvan de hoogte snel oploopt tot 60 meter en meer. Het plangebied is gelegen ter hoogte van de Leievallei, die een uitloper is van de Vlaamse Vallei. Het plangebied situeert zich tevens op de oostelijke rand van de beekvallei van de Sint-Jansbeek, die ontspringt in het gehucht Schiethoek (Kruiseke) op een hoogte van ca. 28 m TAW en uitloopt richting Leie.

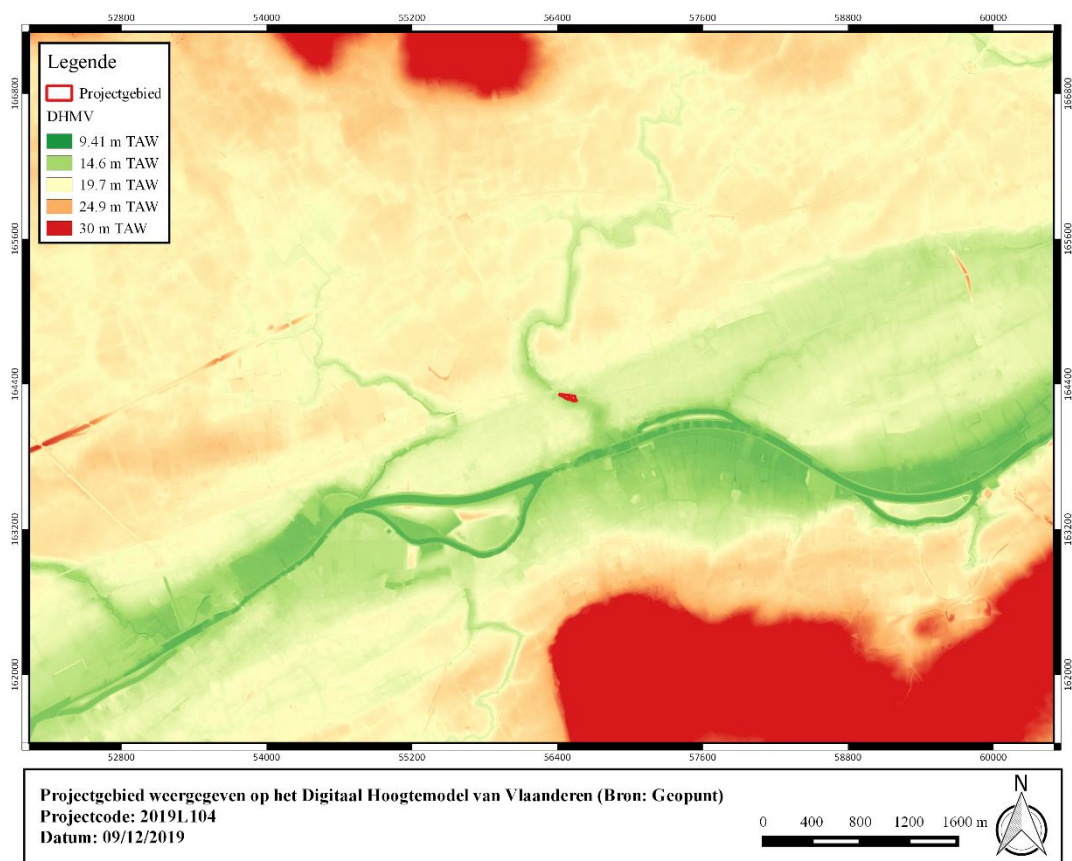
Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van 15.0 – 16.2 m TAW. Op het microreliëf zijn duidelijke sporen van ophoging/vergraving waar te nemen. Het is niet ondenkbaar dat het terrein is opgehoogd om het geschikt te maken voor bebouwing en dat dat verschillende bouwactiviteiten, inclusief de aanleg van de spoorweg, een impact hebben gehad op het bodemarchief. Deze veronderstelling wordt bevestigd door de resultaten van reeds uitgevoerde bodemonderzoeken (cfr. supr. 1.3.6).

Hydrografisch is het projectgebied gelegen binnen het Leiebekken.

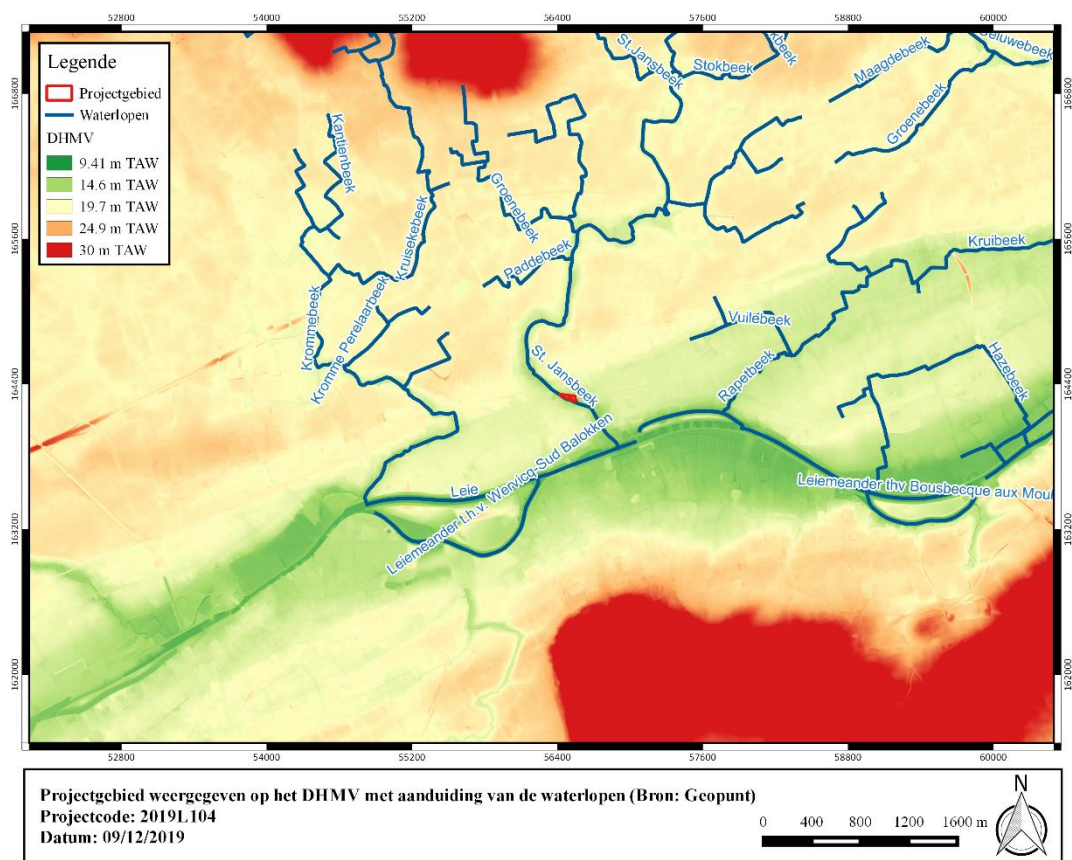

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

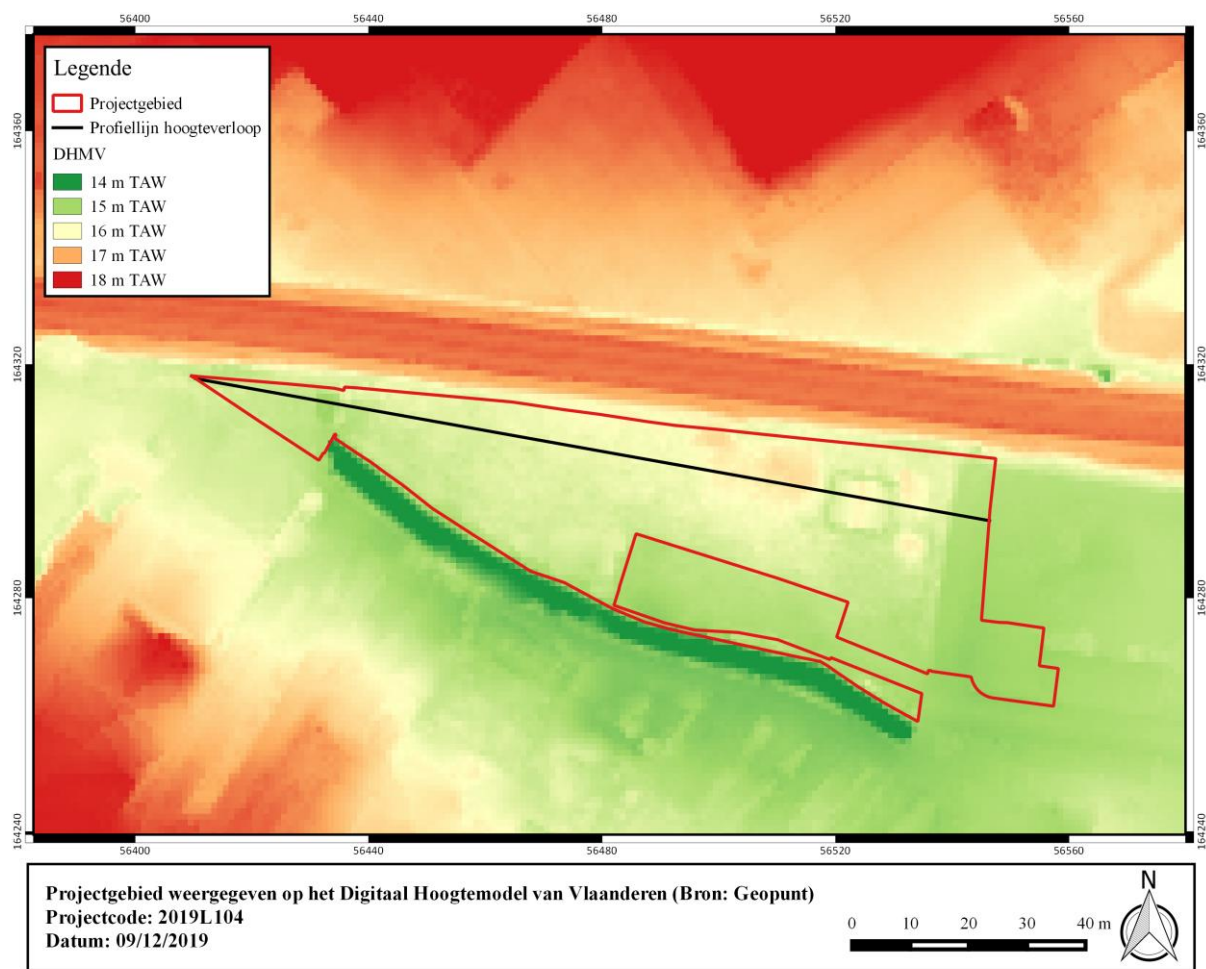

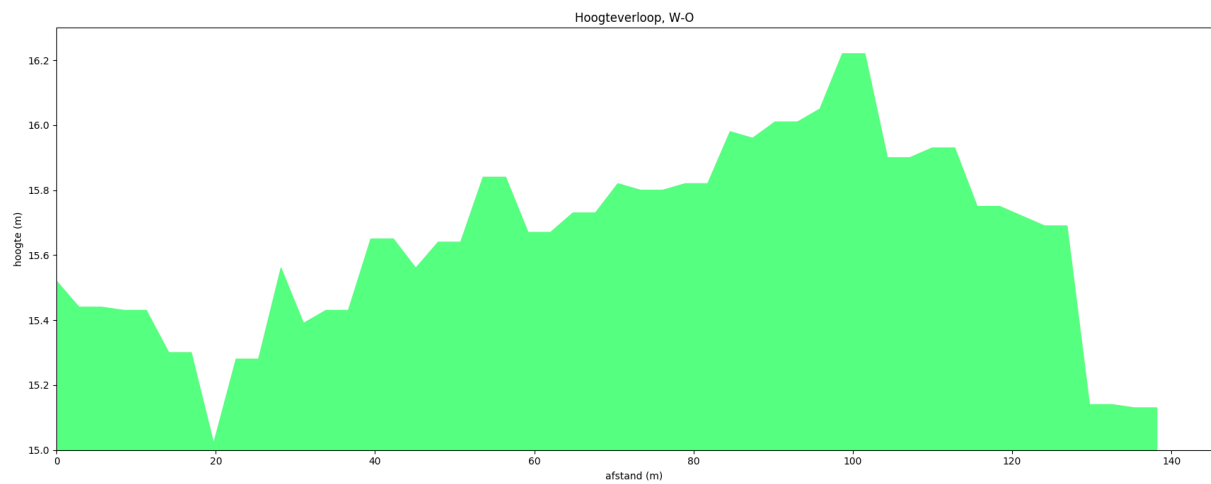
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

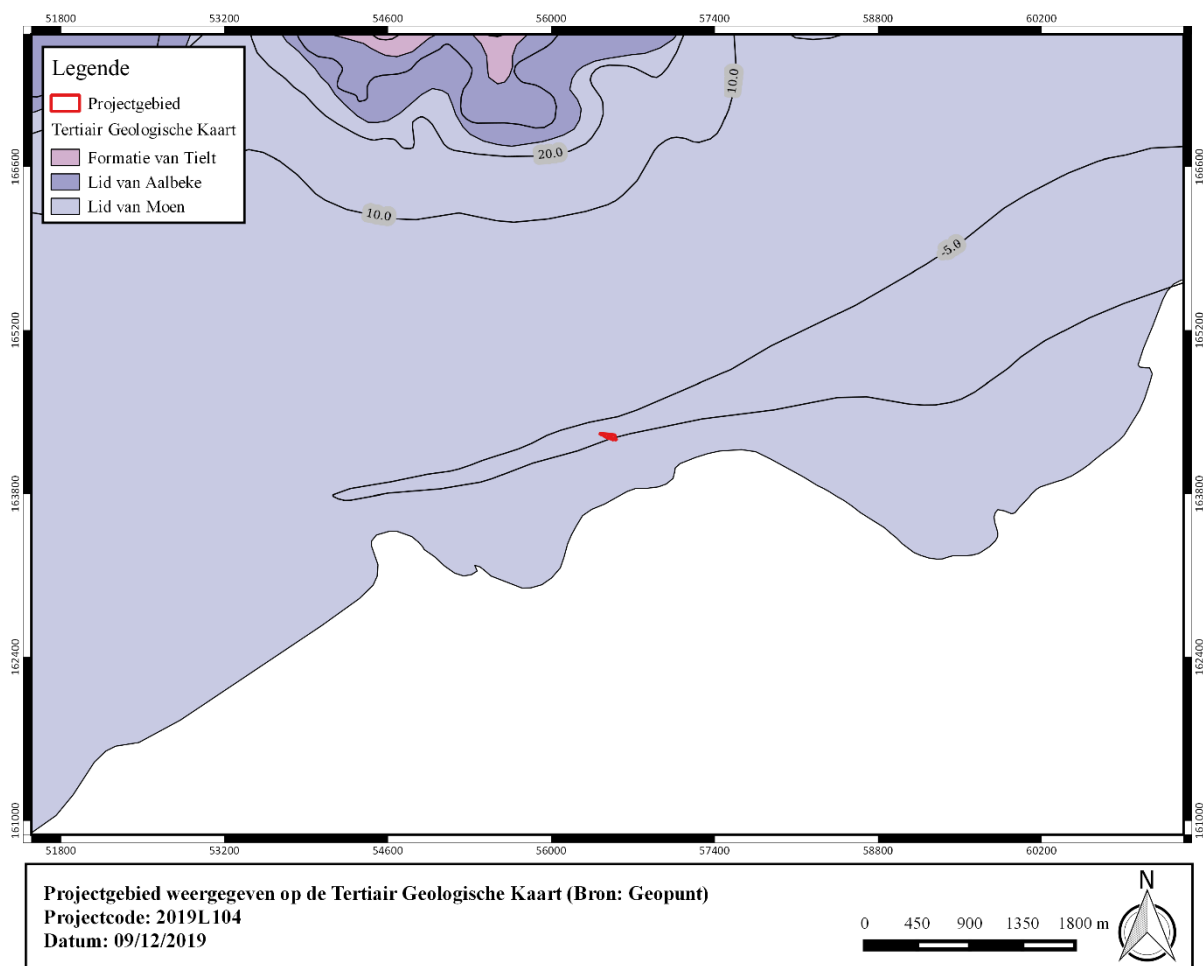

Figuur 12: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)**. Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

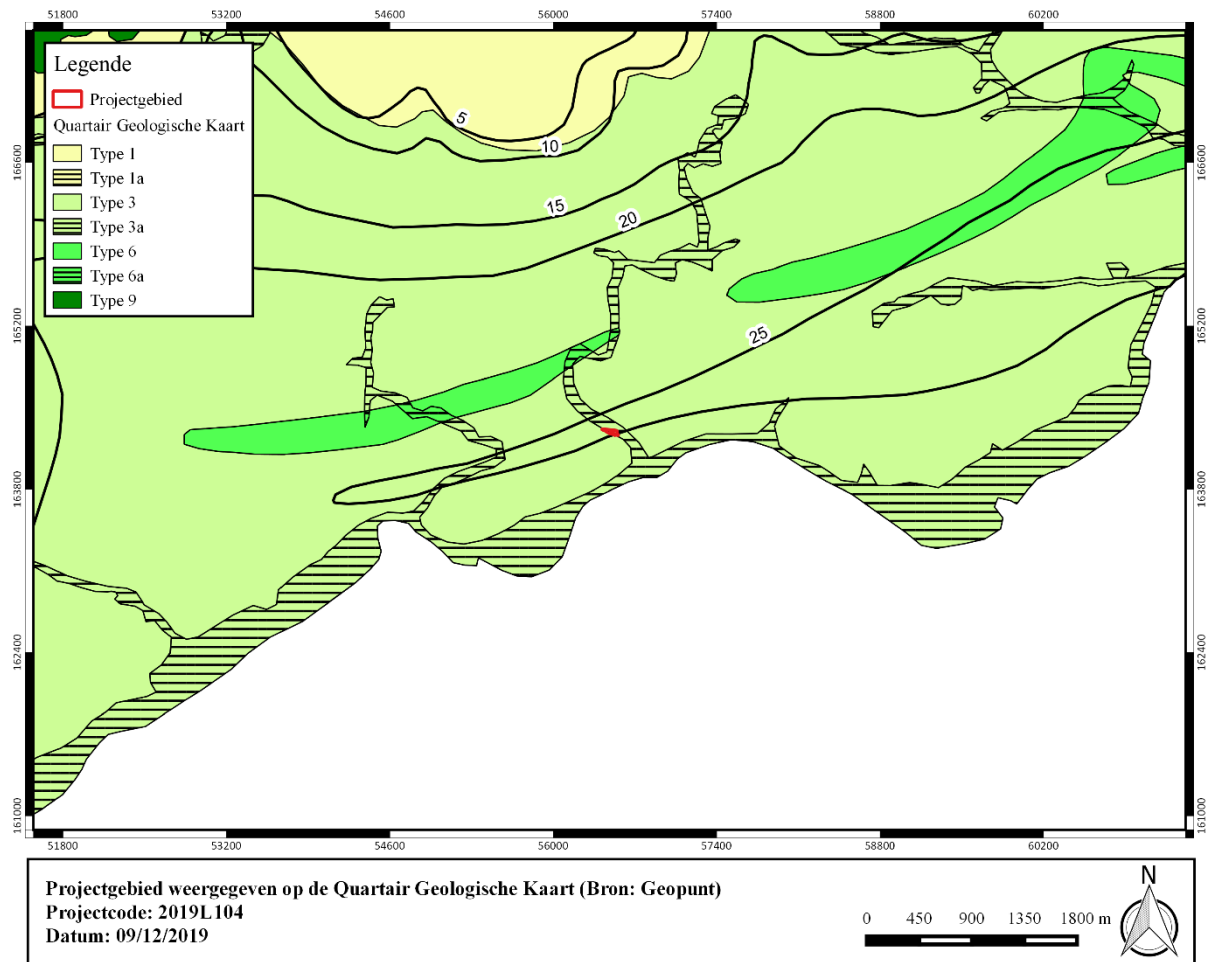
Het Lid van Moen is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 3a**. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijk hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclus) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.

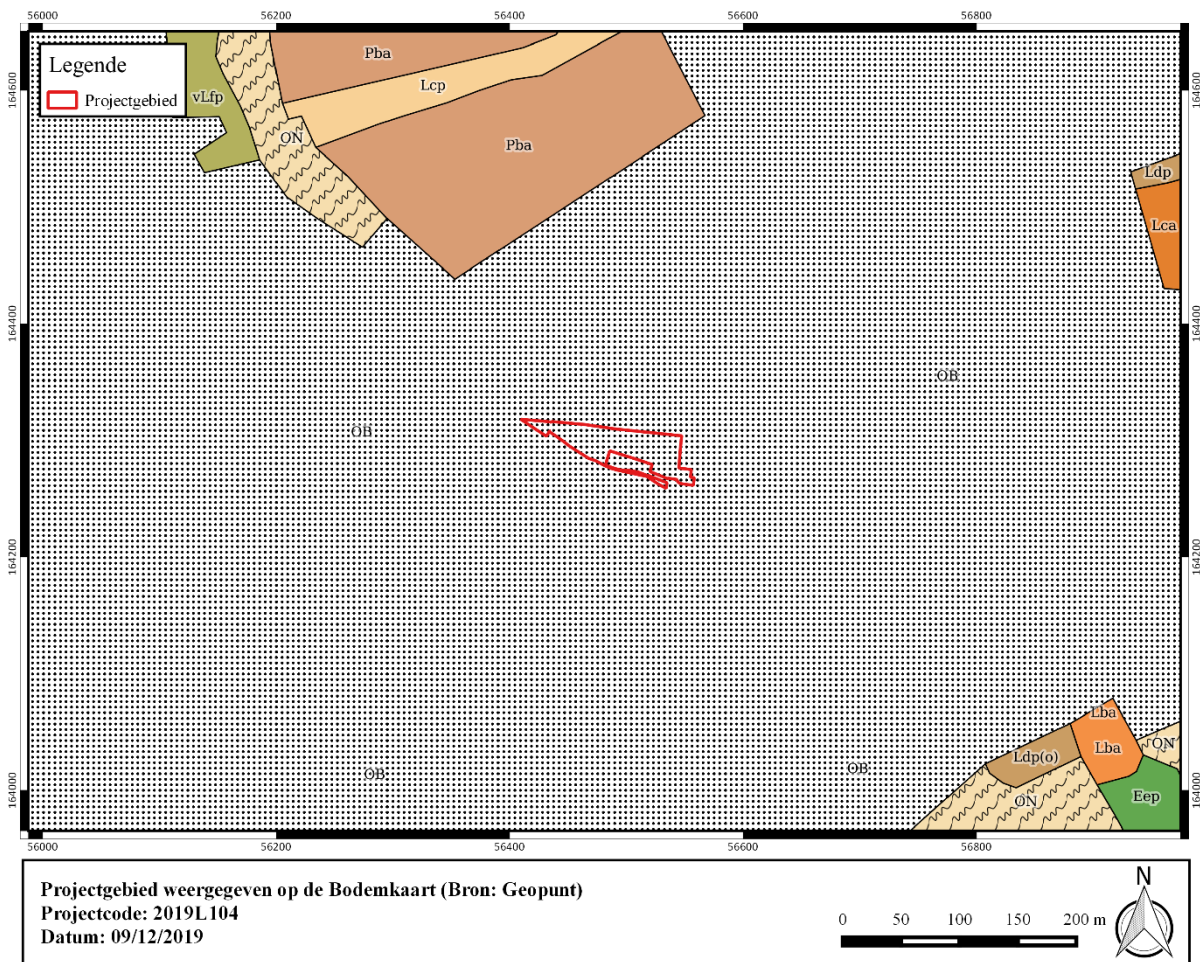

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het plangebied is gelegen binnen het stadsweefsel van Wervik, vandaar het terrein op de bodemkaart wordt gekarteerd als **OB**. Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Archeologische gegevens in de omgeving van het plangebied wijzen op het feit dat de regio rond Wervik vanouds door mensen gefrequenteerd werd.

Steentijd

Bij een opgraving in 1982 ca. 350 meter ten zuiden van het plangebied zijn lithische artefacten uit de steentijd gerecupereerd. Ca. 500 meter ten zuidoosten van het plangebied, waar de Sint-Jansbeek uitloopt in de Leie is bij een controle van werken in 1992 een gepolijste bijl aangetroffen. Het meest tot de verbeelding sprekend echter is de lokalisatie van een ovale kuil met kruimels handgevormd aardewerk en een afslag in silex. In een tweede kuil situeerden zich fragmenten verbrande silex, die vermoedelijk dateren uit het neolithicum. Deze vondsten kwamen aan het licht bij de opgraving 'De Pionier' in 2008, op ca. 1 km ten noordwesten van het plangebied. Het onderzoeksterrein situeerde zich op een hoger gelegen rivierterras langs de Krommebeek. Deze locatie, op hoger gelegen grond langs een beekvallei, in de onmiddellijke omgeving van de brede Leievallei, moet een effectief een aanzienlijke aantrekkingskracht gehad hebben op vroegere jager-verzamelaars en de eerste landbouwers. Het plangebied dat binnen deze archeologienota onderzocht wordt, situeert zich ter hoogte van de beekvallei van de Sint-Jansbeek en de brede Leievallei. Deze lager gelegen zone was vermoedelijk minder geschikt voor de aanleg van een akker, al kan niet uitgesloten worden dat het terrein door de mens uitgekozen werd om specifieke activiteiten uit te voeren. Mogelijk verliet de neolithische mens de omliggende heuvel- en terrasnederzettingen die hij als permanente woonplaats gebruikte, regelmatig om bijvoorbeeld de omgeving af te stropen op zoek naar jachtbuit.³

Ijzertijd

Bij de reeds vermelde opgraving Wervik – Pionier, ter hoogte van een hoger gelegen terras op de rand van de Leievallei, werd tevens een woonerf bestaande uit een hoofdgebouw en drie bijgebouwen uit de late ijzertijd gelokaliseerd. Het gebouw van 9 op 11 meter had zes zwaar gefundeerde palen en een centrale nokstaander. Bij hetzelfde onderzoek kwam een waterput met een ladder en 122 scherven uit de vroege ijzertijd aan het licht.

Romeinse tijd

Omwille van de talrijke Romeinse archeologische vondsten wordt verondersteld dat Wervik een Romeinse vicus was. Vermoedelijk ontwikkelde deze nederzetting zich in de vroeg-Romeinse periode aan de belangrijke handelsweg Boulogne-Bavay. Algemeen wordt aangenomen dat de vicus begrensd wordt door de Leie en door de St.-Jansbeek en de Hoge Plankebeek, twee zijbeken van de Leie. De kern van de vicus spreidt zich uit over het huidige stadscentrum, nl. de Nieuwstraat, de Ooievaarstraat, de Groenstraat, de Donkerstraat, de Duivenstraat en de Steenakker. In de omgeving van het projectgebied zijn dan ook tal van Romeinse vindplaatsen gekend. Precies ten zuiden van het plangebied werd, langs de beekvallei van de Sint-Jansbeek, een Romeinse waterput met tal van aardewerkfragmenten onderzocht (CAI ID 71015). Ca. 250 meter ten westen van het plangebied is het noord-zuid georiënteerd verloop van een Romeinse weg vastgesteld. Binnen de vicus zijn zowel sporen van artisanale activiteiten als pottenbakken (CAI ID 208122) ijzerwinning, bronsbewerking (CAI ID 76173) en leemwinning (2018120) als sporen van bewoning geattesteerd. Op de

³ Van Strydonck, G. & De Mulder, G. 2000. p.53.

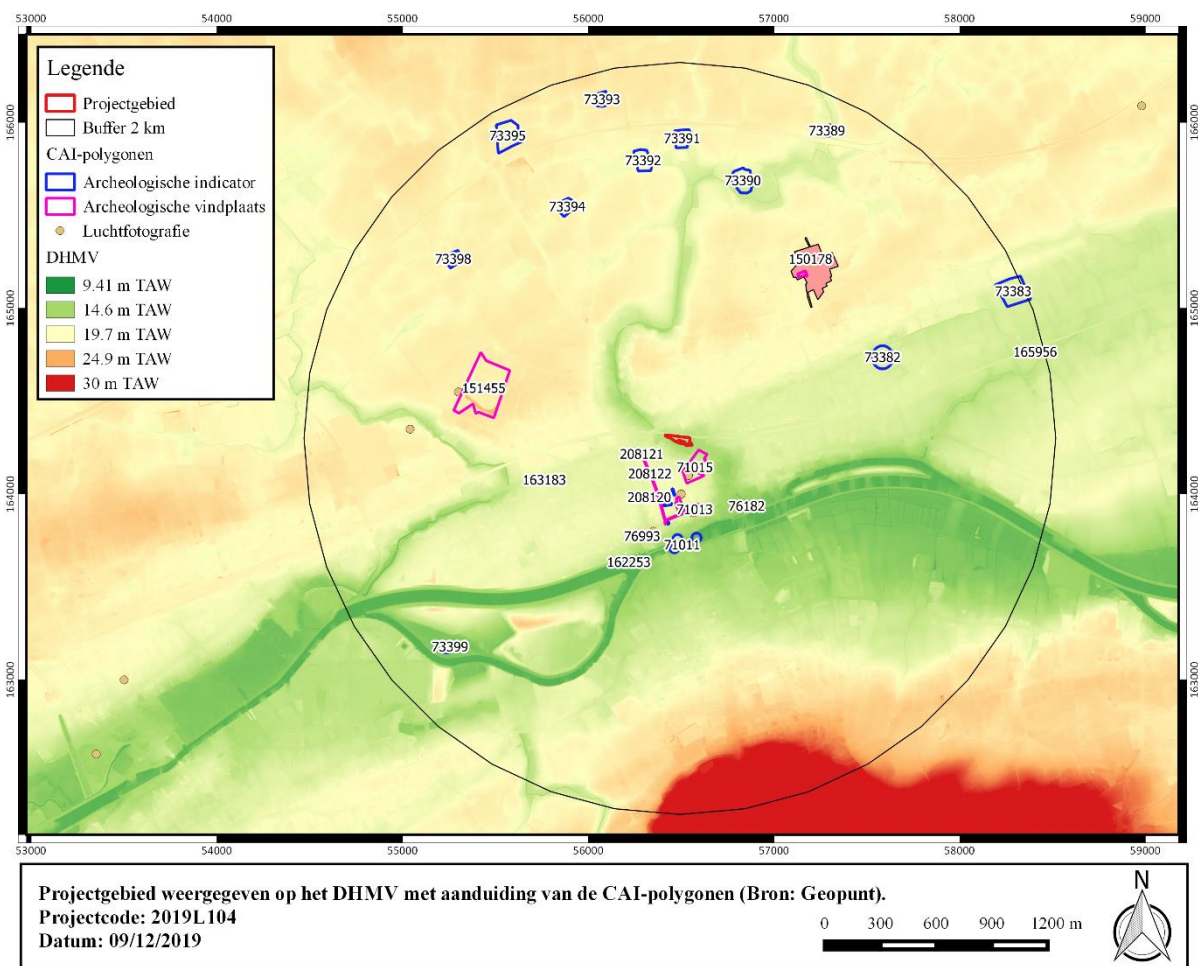

opgraving Wervik Pionier zijn een ruim aantal brandrestengraven (met bijhorende vondsten) een weg en een grote L-vormige gracht gelokaliseerd. De L-vormige gracht werd geïnterpreteerd als mogelijk drainagesysteem of vroeg-Romeins marskamp.

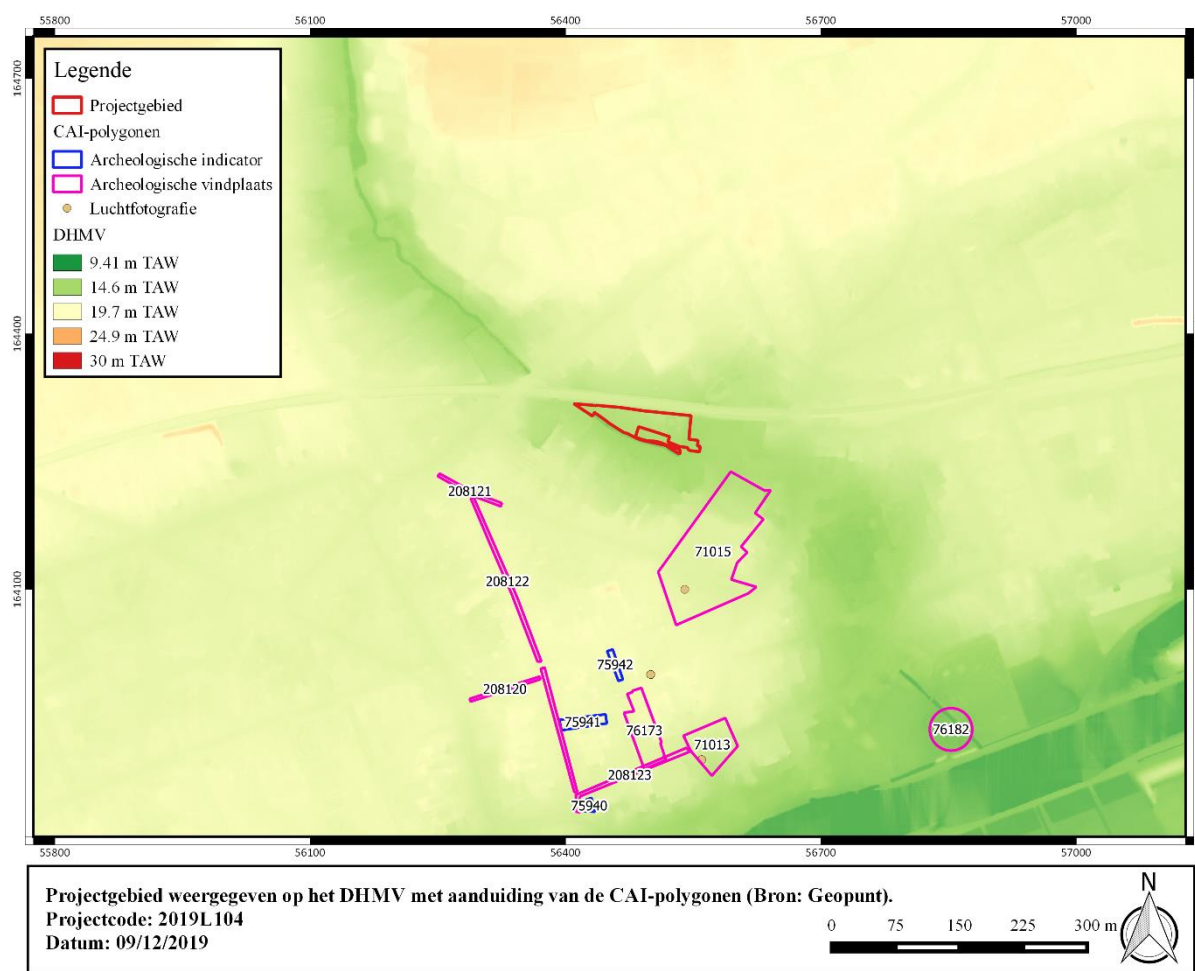
Middeleeuwen

Binnen de stadskern zijn tal van sporen van wonen en werken binnen de middeleeuwse stad gekend, in verschillende straatniveaus. Buiten de stadskern wijzen historisch-cartografische indicatoren op verspreide hoevebouw.

Concreet wijzen de gekende gegevens op een quasi continue menselijke aanwezigheid rondom het onderzoeksgebied vanaf de steentijden. Er dient echter rekening gehouden te worden met de zeer natte toestand van het terrein. Naar alle waarschijnlijkheid was het terrein in het verleden te nat voor bewoning of bewerking. Uiteraard kan niet uitgesloten worden dat langs de Sint-Jansbeek artisanale activiteiten werden uitgevoerd waarvoor de toevoer van water vereist was, of die omwille van hun aard niet geschikt waren voor een inplanting binnen het stadscentrum (bijvoorbeeld brandgevaar).

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70065	Mechanische propsectie (2008), Opgraving (2009); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: 2 parallelle grachten, aansluitend daarmee een jongere gracht – een looplaag met middeleeuws materiaal Late middeleeuwen: grachten – greppels Bron: Bruyninckx, T., B., M. & Acke, B. 2009: Archeologische opgraving Hoogweg Wervik (prov. West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal wonen. - Gheysen, K., 2008. Proefsleuvenonderzoek Wervik - Hoogweg. Opgravingsrapport.
71013	Opgraving (1989); NK: 250 m Steentijd: lithisch materiaal. Romeinse tijd: Een beeld van Mars/Priapus zou volgens Sanderus gestaan hebben op een openbare plaats - Romeinse roze mortel. Midden-Romeinse tijd: 3-tal diepe kelderkuilen met rechthoekig grondplan, steile wanden en vlak bovenverloop, georiënteerd volgens de Romeinse centuriatio. De

	vulling van de kuilen varieert sterk. In 1 kuil zat voornamelijk bouwpuin zoals dakpanfragmenten, Doornikse steen en schalie. Het weinige schervenmateriaal stamt uit de 2de helft van de 2de eeuw. Eén van de kelderkuilen was toegankelijk via een trap (de houtbouw erboven werd door brand vernield), op de bodem: balans van gegoten brons, verzilverde zeef en smeedtang Vroege middeleeuwen: een weinig Merovingische en Karolingsche ceramiek werden aangetroffen in verstoorde contexten Volle middeleeuwen: Resten van de kerk gevonden (na afbraak kerk werd niveau ruim een halve meter verlaagd); kruiskerk met 1 beuk (de naam van de kerk leeft verder in het Sint-Maartensplein) - Alle graven waren oost-west georiënteerd. Slechts 1 graf werd door de kerkfundering gesneden. Misschien had de kerk een houten voorganger? Bron: De Cock S., 1992. Spiere (gem. Spiere-Helkijn. Noodopgraving bij de normalisatie van de Grote Spierebeek, in: Termote, J. (red.), De Opgravingsactiviteiten van de vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen over de werkjaren 1990, 1991, en 1992, in Westvlaamse Archaeologica 8/3, 74.
71015	Opgraving (1950); NK: 15 m Metaaltijden: aardewerk. Midden-Romeinse tijd: waterput gevuld met Romeinse potscherven, een lederen riem en een uit 2 stukken bestaande linkervoetsool. De bovenkant van de waterput bestond uit een ronde stenen koker, met daaronder een vierkante houten constructie. Talrijke afvalkuilen en paalgaten: geen volledige plattegrond samen te stellen. Wel terra sigillata (versierd en onversierde), Belgische waar (Terra rubra en Terra nigra), gevernist aardewerk, gewoon aardewerk, munt van Domitianus (Rome 82), Munt van Hadrianus (Rome 118-122), wandfragment van een haardscherm in klei – weg - waterleiding - pottenbakkersoven en afvalkuil met aardewerk. Bron: Goeminne H., 1970. Opgravingen in de Romeinse vicus te Wervik, in Archaeologia Belgica, 117.
76173	Opgraving (1990); NK: 15 m Romeinse tijd: luxe-aardewerk, aardewerk voor dagelijks gebruik. Midden-Romeinse tijd: kuilen en paalgaten, georiënteerd volgens de insulae-indeling van de vicus; terra sigillata, gebronsd aardewerk, indirecte sporen van artisanale activiteiten als ijzerwinning en bronsbewerking. Bron: De Cock S., 1992. Spiere (gem. Spiere-Helkijn. Noodopgraving bij de normalisatie van de Grote Spierebeek, in: Termote, J. (red.), De Opgravingsactiviteiten van de vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen over de werkjaren 1990, 1991, en 1992, in Westvlaamse Archaeologica 8/3, 74
76182	Controle van werken (1992); NK: 250 m Neolithicum: gepolijste bijl, die secundair als klopsteen was gebruikt.

	Midden-Romeinse tijd: een bewoningslaag waarin enkele kuilen en paalgaten gegraven waren. Enkele kuilen zijn mogelijk veenwinningskuilen. Late middeleeuwen: motte, mottegracht was 18m breed met taludversteviging/brugpijlers (stond in verbinding met de Leie). De zeldzame scherven zijn van gedraaid grijsgebakken aardewerk, ook vroeg-Siegburg-steengoed. (15de-16de eeuw in verval, rond medio 17de eeuw werd op dit gebied met kalkovens gewerkt). Bron: De Cock S., 1992. Spiere (gem. Spiere-Helkijn. Noodopgraving bij de normalisatie van de Grote Spierebeek, in: Termote, J. (red.), De Opgravingsactiviteiten van de vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen over de werkjaren 1990, 1991, en 1992, in Westvlaamse Archaeologica 8/3, 74.
76993	Opgraving (2008); NK: 15 m Late middeleeuwen: Bruingroene laag met verschillende sporen en veel aardewerk uit 14de - 15de eeuw als opvulling van een plaatselijk dieper gelegen zone - klokkengietersatelier: 11 uitzonderlijk goed bewaarde klokkenvormen in 4 verschillende gietputten, perfecte cirkelvorm van de sporen, de concentrische banden, duidelijke brandsporen en talloze metaalfragmenten (6 klokkenvormen zijn toe te schrijven aan de beiaard die gegoten werd door Ignatius Henriot) - 6 menselijke begravingen die behoorden tot het Sint-Medarduskerkhof: slechts fragmentair bewaard (noordoosthoek van het terrein) - 17-tal laatmiddeleeuwse afvalkuilen verspreid over het terrein - Funderingsresten van het "Heilige Geesthuis": een opvangtehuis voor armen - 6 skeletten begraven in grafkuilen, mogelijk behorend tot de begraafplaats rond het Heilig Geesthuis (westelijk deel terrein) - bakstenen wegje, enkele losstaande muurtjes. 18de eeuw: "Hospice des Vieillards": funderingen en muren van het nieuw opvangtehuis. Bron: Bradt T., Bot B. & Acke B., 2008. Archeologisch onderzoek site Pardoën Wervik (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport - November 2008.
76994	Mechanische prospectie (2008); NK: 15 m Late middeleeuwen: kerkhof dat bij de Sint-Medarduskerk lag. Bron: Trommelmans R., De Langhe K. & Acke B., 2008. Proefsleuvenonderzoek site Pardoën Wervik (prov. West-Vlaanderen), Basisrapport-maart 2008.
150178	Mechanische prospectie (2008), Opgraving (2009); NK: 15 meter Romeinse tijd: Gracht die mogelijk dateert uit Romeinse periode (obv aardewerk: 2-3de eeuw) Volle middeleeuwen: complex grachtensysteem, 3 kuilen Late middeleeuwen: grachten/greppels

	Bron: Bruyninckx, T., B., M. & Acke, B. 2009: Archeologische opgraving Hoogweg Wervik (prov. West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport, Vlaamse Maatschappij voor Sociaal wonen.
151455	Mechanische prospectie (2008), Opgraving (2009); NK: 15 meter Steentijd: lithische artefacten – ovale kuil met kruimels handgevormd aardewerk en een afslag in silex, tweede mogelijke kuil met fragment verbrande silex - Ijzertijd: spoor met handgevormd aardewerk Vroege ijzertijd: ijzertijdwaterput met ladder, 122 scherven Late ijzertijd: gebouw plattegrond van max. 9 m op 11 m, zes zwaar gefundeerde palen en een centrale nokstaander. Binnen het gebouw een haardplaats – afwateringsgreppel aan de noordwestelijke zijde – kuilen met aardewerk – paalsporen – houtskoolrijke kuilen – gevlekte verkleuringen (mogelijk door trampling) – 3 bijgebouwen Vroeg-Romeinse tijd: weg (op het tracé tussen Boulogne en Bavay, aangelegd door keizer Augustus en Agrippa) – 8, mogelijk 11 brandrestengraven die waarschijnlijk behoren tot een uitgestrekt grafveld - vondsten in de graven: aardewerk, fragment van een ijzeren ring, fragment brons -vermoedelijk afkomstig van een verstoord graf: een verguld Romeins rond medaillon, een glazen kraal en een bewerkte zandsteen – dubbele grachtensysteem Romeinse tijd: greppel die een rechthoek lijkt te omsluiten: behoort mogelijk tot een grafmonument of funerair enclos, of een gebouw dat in relatie stond met de splitsing van de weg - Kuilen die te maken hebben met de aanleg van de weg of leemextractie voor houtbouw. Romeinse tijd: Een 'grote gracht' met een L-vormig verloop: breedte ligt tussen 4,20 en minstens 6,15 m en de diepte varieert tussen 2,40 en 2,80 m - 167 aardewerkscherven – metaalslakken - 7 ijzeren voorwerpen – dakpanfragmenten. Mogelijk betreft dit een drainagesysteem of een vroeg-Romeinse marskamp. Late middeleeuwen: twee afzonderlijke parallelle grachten - aardewerk en materiaal: majolica, rood aardewerk, witbakkend aardewerk met tinglazuur, dakpanfragmenten, een knikker. 248 paalsporen, mogelijk toe te wijzen aan plantagesporen. WO I: betonnen blok van een tramspoor - Bomkraters met onderdelen van soldatenuniformen Bron: Verbrugge A. & De Langhe K., 2008. Wervik 'De Pionier'. Rapport van het archeologisch vooronderzoek 9-24 juni 2008, onuitgegeven rapport -
208120	Opgraving (2011); NK: 15 m Midden-Romeinse tijd: mogelijk leemwinningskuil, vermoedelijk secundair gebruikt als ovenstructuur. Late middeleeuwen: kiezelpakketten, afkomstig van straatniveaus die de Romeinse kuilen afdekken.

	Bron: Boncquet T., De Gryse J., 2014. Archeologisch onderzoek Centrumstraten (Wervik), Ruben Willaert rapport 66, Sijsele.
208121	Opgraving (2011); NK: 15 m Midden-Romeinse tijd: kiezelpakketten te relateren aan vroegere straatniveaus, gedeeltelijk in de Romeinse periode te situeren; kuilen en paalkuilen. Bron: Boncquet T., De Gryse J., 2014. Archeologisch onderzoek Centrumstraten (Wervik), Ruben Willaert rapport 66, Sijsele.
208122	Opgraving (2011); NK: 15 m Midden-Romeinse tijd: kuilen en ovenstructuur. 1 kuil is mogelijk te relateren aan activiteiten van pottenbakkers. Middeleeuwen: kuilen. Late middeleeuwen: kiezelpakketten te relateren aan vroegere bestrating. Bron: Boncquet T., De Gryse J., 2014. Archeologisch onderzoek Centrumstraten (Wervik), Ruben Willaert rapport 66, Sijsele.
208123	Opgraving (2011); NK: 15 m Romeinse tijd: kuilen mogelijk te maken met artisanale activiteiten. Middeleeuwen: leren schoenzolen, lakenloodje, kiezelpakketten te relateren aan verschillende straatniveaus. Bron: Boncquet T., De Gryse J., 2014. Archeologisch onderzoek Centrumstraten (Wervik), Ruben Willaert rapport 66, Sijsele.
208124	Opgraving (2011); NK: 15 meter Vroeg-Romeinse tijd: Enkele paalkuilen, aan de hand van de vondsten in de vulling te dateren late ijzertijd - vroeg-Romeinse periode. Midden-Romeinse tijd: Groot aantal kuilen, sommige mogelijk te associëren met artisanale activiteiten. Laat-Romeinse tijd: kiezelpakketten, aan de hand van aardewerk te dateren in de Romeinse periode (cf. eveneens sleuf 2; CAI 208121). De pakketten dekken de andere Romeinse sporen af, en lijken hergebruikt te zijn als straatniveau in de middeleeuwen. Bron: Boncquet T., De Gryse J. 2014: Archeologisch onderzoek Centrumstraten (Wervik), Ruben Willaert rapport 66, Sijsele.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

73382	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73383	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73389	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73390	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73391	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73392	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73393	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73394	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73395	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73398	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
73399	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Toevalsvondst

75940	Toevalsvondst (1958); NK: 150 m Romeinse tijd: aardewerk.
-------	--

	Bron: Goeminne H., 1970. Opgravingen in de Romeinse vicus te Wervik, in <i>Archaeologia Belgica</i> , 117.
75941	Toevalsvondst (1958); NK: 150 m Romeinse tijd: aardewerk. Bron: Goeminne H., 1970. Opgravingen in de Romeinse vicus te Wervik, in <i>Archaeologia Belgica</i>, 117.
75942	Toevalsvondst (1958); NK: 150 m Romeinse tijd: aardewerk. Bron: Goeminne H., 1970. Opgravingen in de Romeinse vicus te Wervik, in <i>Archaeologia Belgica</i>, 117.
163183	Toevalsvondst; NK: 15 meter Romeinse tijd: munt

Metaaldetectie

71011	Metaaldetectie (2010/2011/2012/2014); NK: 150 m Romeinse tijd: munten, aardewerk, sleutel. Middeleeuwen: ronde gesp, sleutel, gesp van een schoen. Vroege middeleeuwen: kortsax, long-sax. Late middeleeuwen: aardewerk, dolk met gouden merkteken, dolk met verzilverd meesterteken, ruiterspoor, buideldrager, ridderspoor, zwaard, hoefijzers, sleutels, mondharpjes, gespjes, ridderspoor, linkshandige dolk. 16de eeuw: munten, wapenelementen, mesjes met heftversiering, gesp, sleutels. 17de eeuw: gesp, pareerstang, gedecoreerd mesheft, riemhaak. 18de eeuw: schoengespjes. 19de eeuw: Gomblain uit 1857, gesmede bootshaak. 20ste eeuw: Enfield uit WO II, bajonet WO I, handpistool WO I. Onbepaald: schachtjes, gespjes, sleutels, kanonskogel, lepel/kluutschopje.
152911	Metaaldetectie (2011); NK: 150 meter Nieuwe tijd: speerpunt, 26 cm lang en 2,5 cm dik

	Nieuwe tijd: sleutel (16de eeuw) - mondharp (mogelijk uit 18de eeuw)
159402	Metaaldetectie (2012); NK: 15 m Merovingische periode: zwaard
162253	Metaaldetectie (2012); NK: 15 m Karolingische periode: goed bewaarde punt van een vleugellans
163231	Metaaldetectie (2013); NK: 15 m Onbepaald: bolvormig loden gewicht.
165956	Metaaldetectie (2013); NK: 15 m 18 ^e eeuw: munt
220554	Metaaldetectie; NK: 15 m Late middeleeuwen: sleutel, afkomstig uit stortgrond met zwarte kogelpotscherven.

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De gekende archeologische waarden wijzen op het feit dat Wervik reeds sinds de steentijd door de mens gefrequenteerd werd.

Er is echter vermoedelijk pas sprake van een nederzetting tijdens de Romeinse periode, een zogenaamde *vicus*. Hoe deze nederzetting tot stand kwam, wat precies de indeling ervan was zijn maar enkele vragen die tot op heden nog op een antwoord wachten. De thesis van Arne Verbrugghe⁴ geldt nog steeds als basiswerk waarin de onderzoeksvragen omtrent het ontstaan en evolutie van de *vicus* aan bod komen. Hoe dan ook ontstaat de Romeinse nederzetting vermoedelijk in de vroeg-Romeinse periode aan een belangrijke handelsweg, namelijk de weg Boulogne-Bavay. Het is niet uitgesloten dat deze nederzetting in oorsprong een eerder militair karakter had. In het huidige stratenpatroon durven sommigen terecht aanduidingen voor een militair kamp te herkennen.⁵

Wervik wordt vermeld als *Viroviacum* op de Peutingerkaart (*Tabula Peutingeriana*) uit de 13de eeuw en het *Itinerarium Antonini*⁶ uit de 3de eeuw. Toch werd *Viroviacum* pas kort na WOII geassocieerd met Wervik. De *vicus* kende een bloeiperiode in de 1ste en 2de eeuw n. Chr. dankzij een bloeiende handel langs de weg Bavay-Boulogne. Ondanks het beperkte onderzoek dat tot op heden verricht werd, wordt algemeen aangenomen dat de *vicus* begrensd wordt door de Leie en door de St.-Jansbeek en de Hoge Plankebeek, twee zijbeken van de Leie. De kern van de *vicus* spreidt zich uit over het huidige stadscentrum, nl. de Nieuwstraat, de Ooievaarstraat, de Groenstraat, de Donkerstraat, de Duivenstraat en de Steenakker.⁷ A. Verbrugge berekende, op basis van enkele hypothetische gegevens, dat de oppervlakte van de Romeinse nederzetting minimum 16 ha bedroeg. Deze oppervlakte zou overeenstemmen met de oppervlakte van de grootste rurale centra, zoals Jülich (10ha), Elst (15ha), Liberchies (20ha) en Dalheim (25ha).⁸ Het plangebied situeert zich precies ten noorden van deze *vicus*.

⁴ Verbrugghe, A. 2004: *Viroviacum. Verwerking, studie en interpretatie van het materiaal uit een aantal Romeinse kelderkuilen uit de opgravingen op het St-Maartensplein in Wervik (1989-1991) (West-Vlaanderen)*, onuitgegeven verhandeling Universiteit Gent.

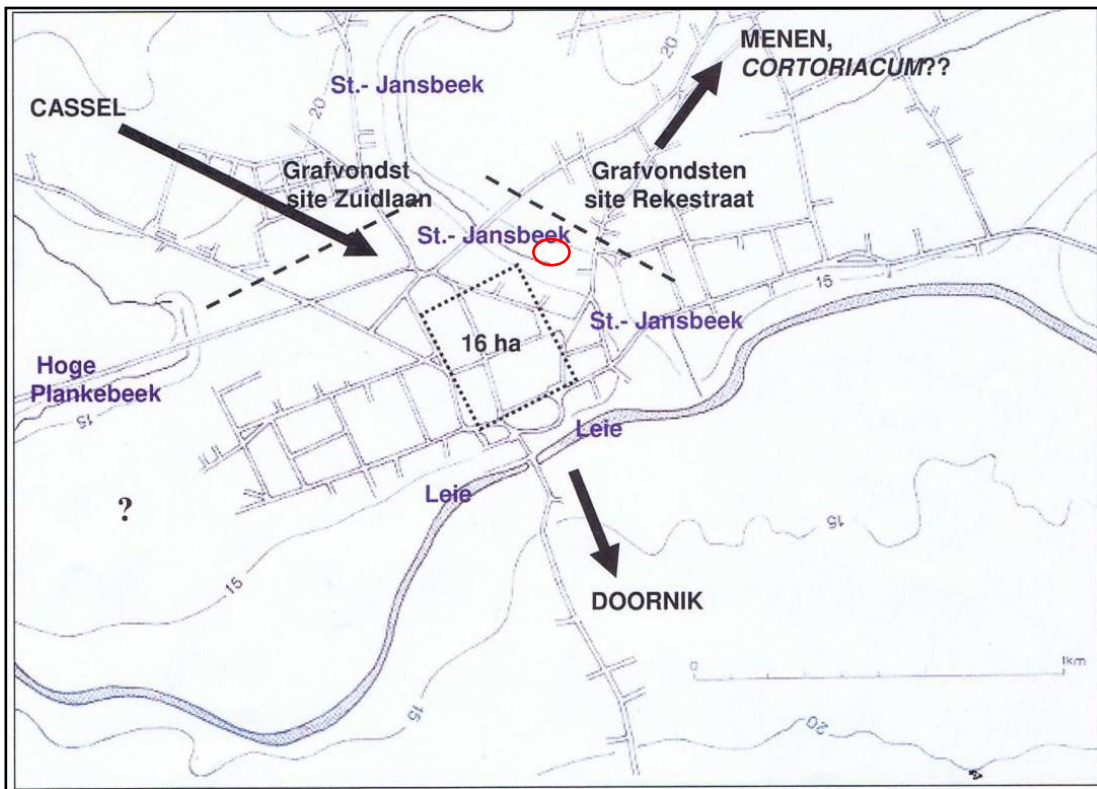
⁵ Bonquet, T. & De Gryse, J., 2014, p.13.

⁶ De Peutingerkaart is een wegenkaart uit de 13de eeuw, die een antieke kaart uit het begin van de 3de eeuw kopieert. Mogelijk gaat deze kaart terug op een kaart uit de 1ste eeuw. Behalve Wervik wordt op de wegenkaart enkel nog Tongeren aangeduid, wat wijst op het grote belang van Wervik. Het reisboek van Antoninus is een oplistings- en afstandenlijst van wegen, steden en haltestations, daterend uit de 3de eeuw.

⁷ Bonquet, T. & De Gryse, J., 2014, p.13.

⁸ Bonquet, T. & De Gryse, J., 2014, p.14.

Figuur 18: Begrenzing vicus. (Verbrugghe, A., 2004, p. 26). Het plangebied situeert zich ten noorden van deze contour.

Middeleeuwen - heden

De Sint-Maartenskerk, die mogelijk teruggaat tot de 10de eeuw, ontstond waarschijnlijk als kapel van de heerlijkheid Oosthove. De burcht van deze heerlijkheid situeerde zich op de noordelijke Leieoever, ter hoogte van de huidige Speiestraat. Vanaf de eerste helft van de 12de eeuw geraakte de burcht Oosthove echter in verval, ten voordele van de omwalde burcht van de heerlijkheid Wervik (huidige Wervicq-Sud) die zich aan de overzijde van de Leie bevond. Deze verschuiving zou te verklaren zijn door de wraak van de graaf van Vlaanderen voor de betrokkenheid van de heren van Oosthove bij de moord op Karel de Goede (1127). Een andere reden is eerder van economische aard, nl. de toenemende handelsactiviteit nabij de Leieovergang.

Dankzij de opkomst van de Wervikse draperie, eind 12de eeuw, beleefde Wervik vooral in de 14de eeuw een grote bloeiperiode. In de 16de eeuw viel de groei volledig stil, o.a. t.g.v. stadsbranden, godsdienstoorlogen en pestepidemieën. De teloorgang van de stad komt duidelijk tot uiting, wanneer de stadsafbeelding Deventer (ca. 1560) en Sanderus (1641) met mekaar geconfronteerd worden.

In 1713 wordt Wervicq-Sud definitief bij Frankrijk ingelijfd, de Leie wordt de staatsgrens. In Wervik kent de tabaksindustrie een bloei tussen 1710-1750. Tabaksteelt, -verwerking, -handel en -smokkel worden sedert dan verbonden met Wervik. Andere nijverheden die vooral in de 19de eeuw werden bedreven, hadden te maken met de verwerking van vlas, olieslagerijen en pottenbakkerijen. Tijdens de Franse bezetting in 1794-1814 wordt de stad zwaar geplunderd en beschadigd.

In WO I wordt Wervik bezet door de Duitse troepen die er hun hoofdkwartieren, veldhospitalen en opslagplaatsen oprichtten. De stad wordt in 1917 zwaar beschadigd tijdens de strijd om Ieper. Noodwoningen worden na Wapenstilstand opgericht en de stad wordt heropgebouwd volgens

vooorlogs stratenpatroon en inplanting. In WOII is er beperkte materiële schade tijdens het bombardement van 1940 en de strijd om de grensbrug in 1944.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart karteert het plangebied als meersgebied langsheen de Sint-Jansbeek. Ter hoogte van deze lager gelegen, vochtige zone is noch bebouwing noch akkerland weergegeven. Hiervoor zal de ondergrond te nat geweest zijn. Precies ten noordwesten situeert zich een brugje. De bebouwing concentreert zich rondom de dorpskern, ten zuiden van het projectgebied.

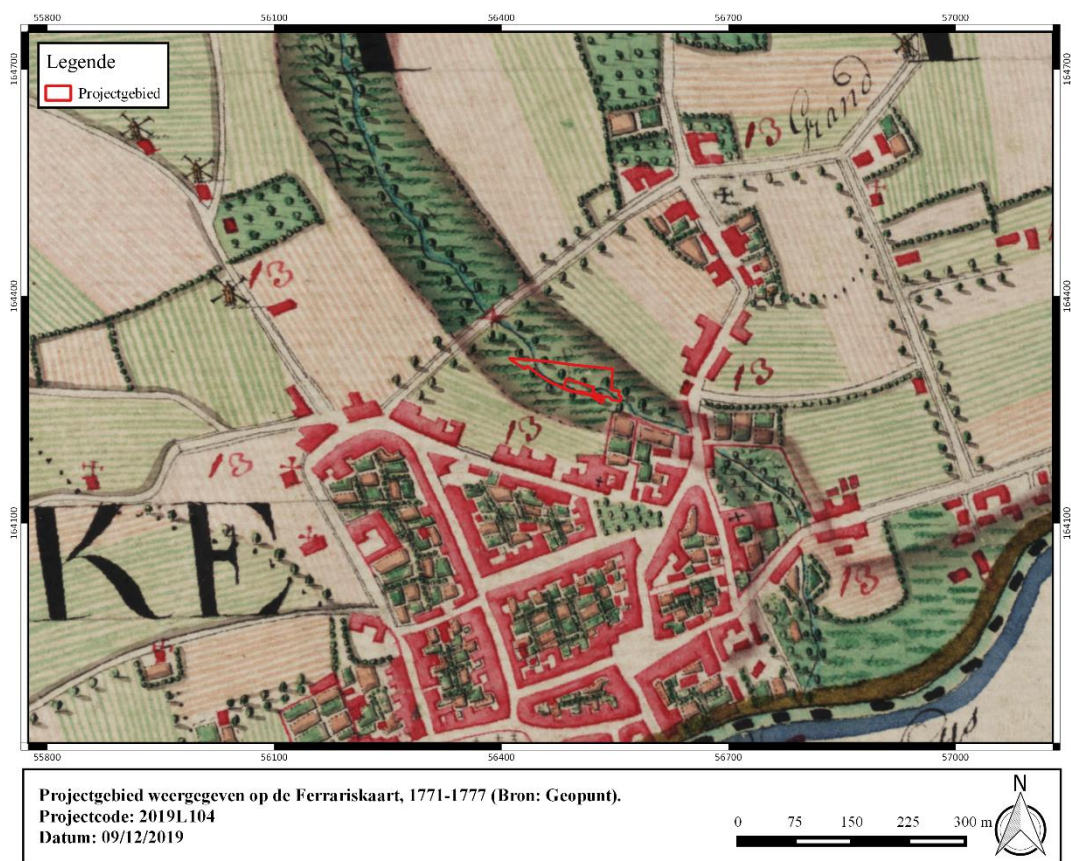
Op de Atlas der Buurtwegen is evenmin bebouwing waar te nemen binnen de projectgrenzen. Langsheen de zuidzijde van het plangebied is het verloop van de Sint-Jansbeek zichtbaar. Op de Poppkaart is het verloop van de huidige spoorlijn 69 Kortrijk-Poperinge weergegeven. Deze spoorlijn, aangelegd door de Société des chemins de fer de la Flandre-Occidentale, werd gerealiseerd in 1853-1854. De spoorlijn werd onder meer gebruikt tijdens WO I, waar ze de bijnaam *‘Sporen tussen Ijzer en Leie’* kreeg. Vermoedelijk heeft de aanleg van deze spoorweg een zekere impact gehad op de bodemgesteldheid binnen het plangebied. Op de topografische kaart van 1883 zijn een aantal gebouwen waar te nemen in het oostelijk terreindeel. In de periode van 1865-1910 werd binnen de projectgrenzen een gasfabriek uitgebaat.

Gedurende WO I behoort Wervik tot het Duitse hinterland. Binnen de grenzen worden hoofdkwartieren, veldhospitalen op opslagplaatsen ingericht. De Duitsers namen de stad in op 29 oktober 1914. De stad vormde vaak het doelwit van aanvallen door geallieerden. In december 1915 vielen een ruim aantal bommen op de munitieopslagen op het kerkhof, ten westen van het plangebied. De bombardementen namen toe vanaf 1917, in juni 1917 werd de stad volledig geëvacueerd. De daaropvolgende maanden werd de stad quasi dagelijks onder vuur genomen. De stad werd bevrijd door de Britten op 4 oktober 1918.

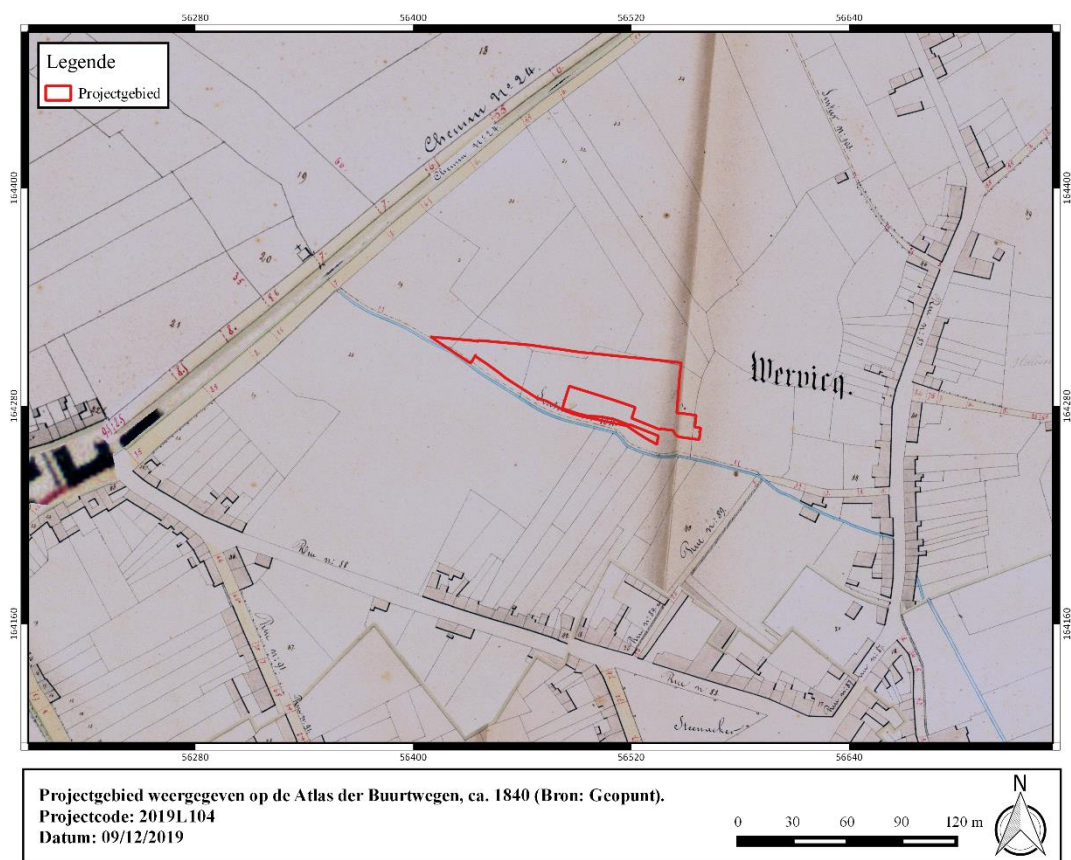
Op de loopgravenkaarten is ten noordwesten van de stad duidelijk een omvangrijk kampement waar te nemen. De loopgravenkaart van 1916 geeft geen WO I-structuren weer binnen de projectgrenzen. Het plangebied wordt omsloten door de Sint-Jansbeek en de spoorlijn 69. Het oostelijk terreindeel is bebouwd met een aantal gebouwen. Op de loopgravenkaart van 1917 is centraal aan de zijde van de Sint-Jansbeek een rechthoekige barak gekarteerd. Het is niet met zekerheid te stellen of deze barak zich binnen de projectgrenzen situeert. Op de loopgravenkaart van 1918 is deze barak niet langer weergegeven. Gelet de aanwezigheid van een gascentrale en het strategisch belang hiervan, is de kans aanzienlijk dat het terrein gedurende WO I gebombardeerd is geweest.

Op een plan van het terrein met de toestand van 1909 is te zien dat zich binnen de projectgrenzen, een woning, opslagruimte, teerput, zuivering, condensatiehal en twee cirkelvormige gashouders situeren. Uit de topografische kaart van 1961 is tevens af te leiden dat deze structuren een gasfabriek betreffen. De huidige straatnaam Gasstraat gaat terug op de aanwezigheid van deze centrale. Op een plan uit 1963 is naast de aanwezigheid van een gashouder en loods/gasdrukregelcabine ook de aanwezigheid van gasleidingen waar te nemen.

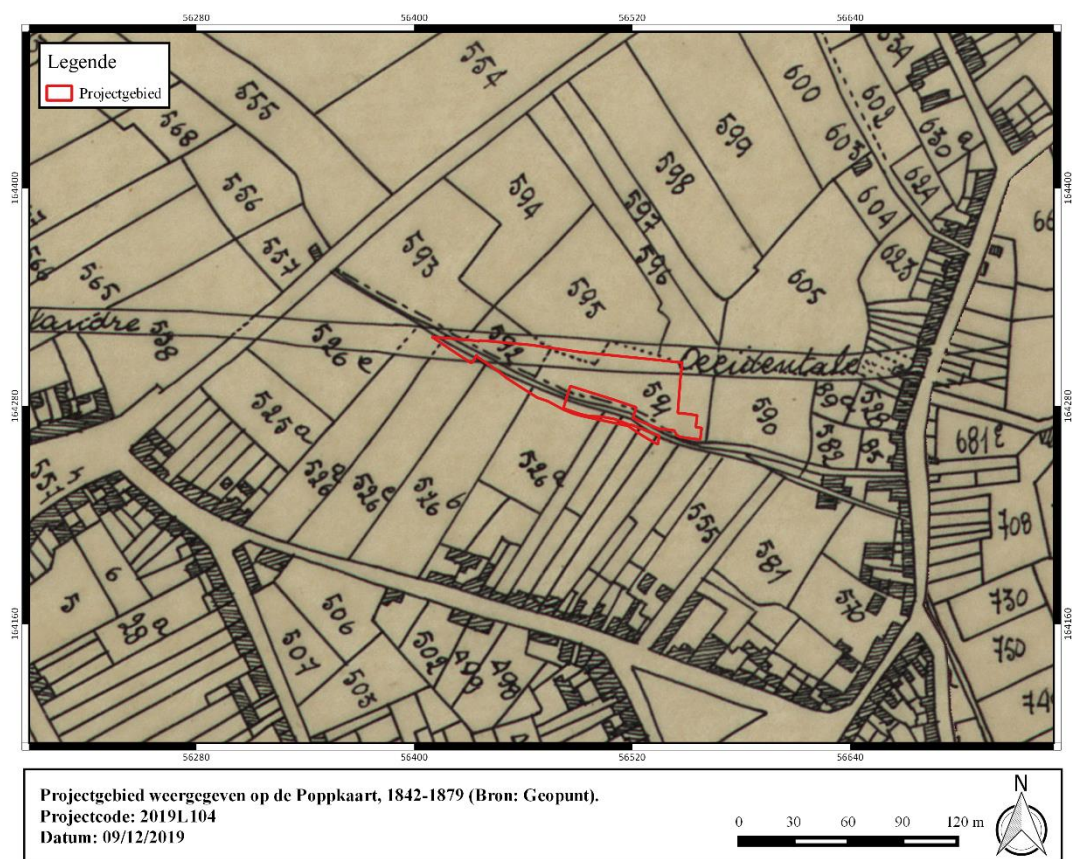

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

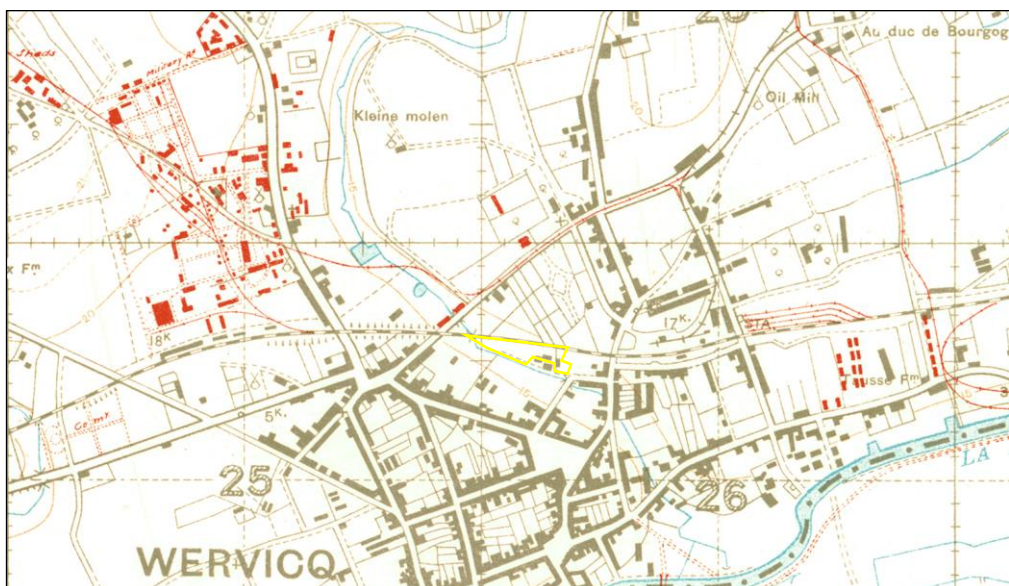

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (Bron: NGI Cartesius).

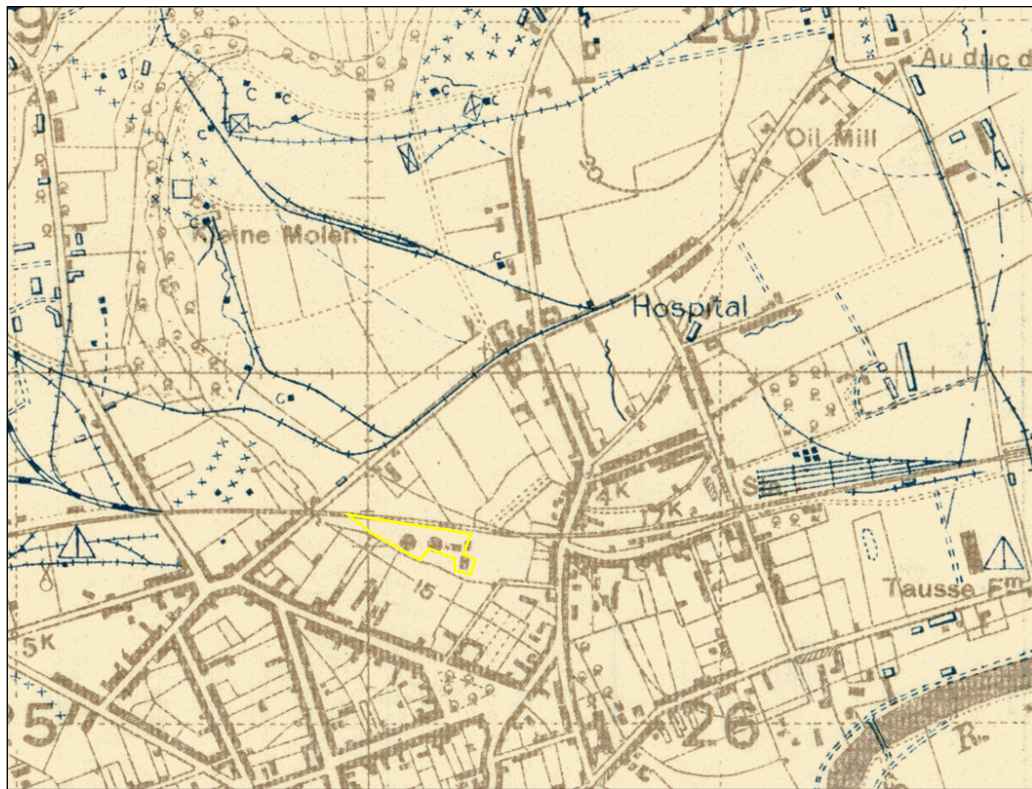

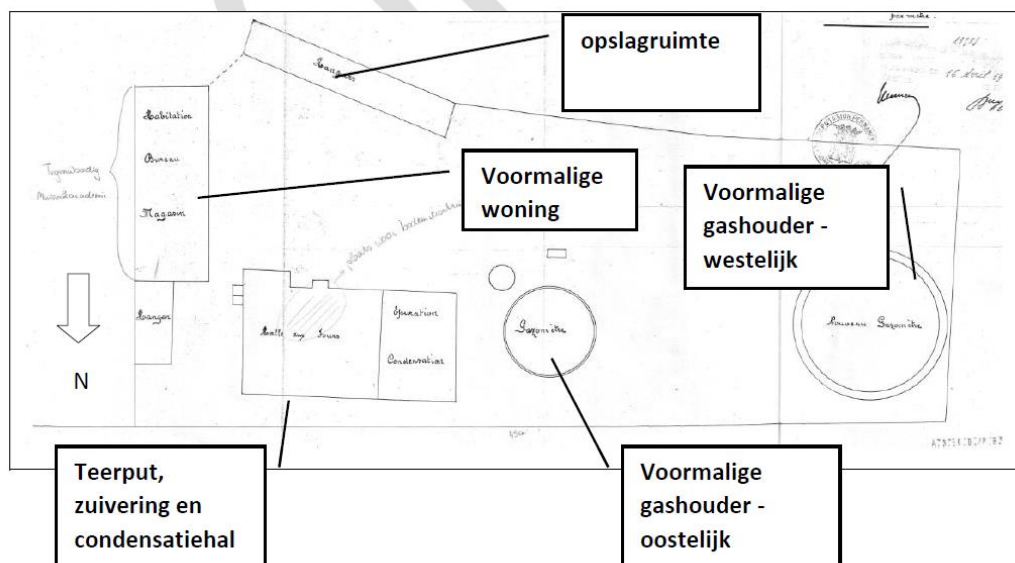
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, juli 1916 (Bron: Memory Maps 10-28SE1-3D-290716)

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, januari 1917 (Bron: Memory Maps 10-28SE1-4A-110117).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, augustus 1918 (Bron: Memory Maps 10-28SE1-7B-071818-Wervicq).

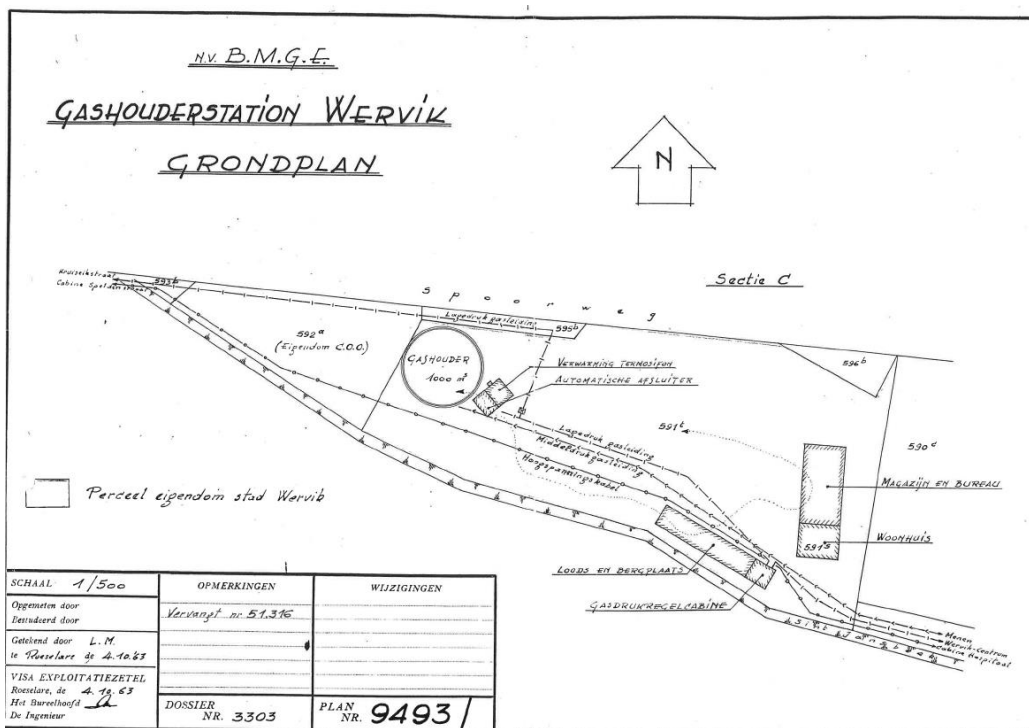

Figuur 26: Siutatie 1909. De noordpijl is op deze afbeelding naar het zuiden gericht. (BSP dossier, p.27)

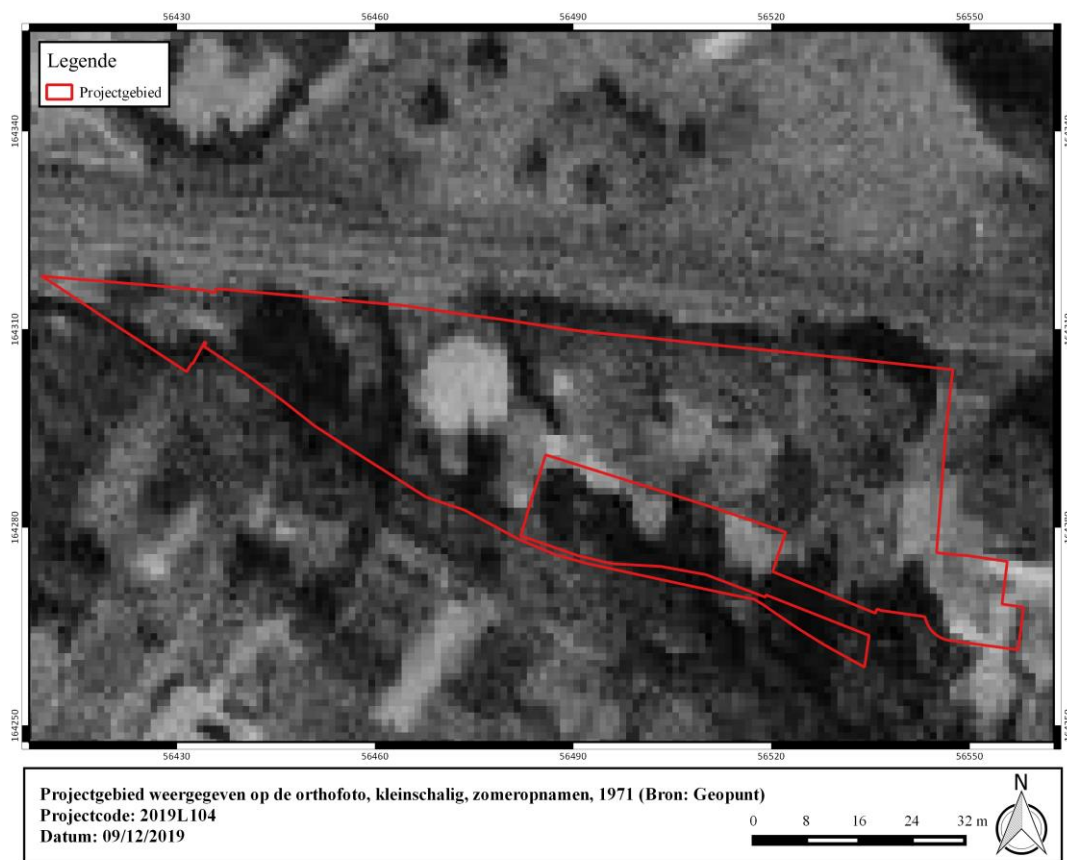
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1861 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op een plan van 1963 (Bron: BSP, p.110).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een zekere evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Op de luchtopname van 1971 is nog duidelijk de ronde structuur van een gashouder waar te nemen. Het plangebied is reeds quasi volledig met bomen begroeid. Vanaf de orthofoto van 1979-1990 is in het oostelijk deel van het plangebied een rechthoekig gebouw waar te nemen. Rondom dit gebouw situeert zich verharding. Op de orthofoto van 2000-2003 is de vegetatie binnen de projectgrenzen afgenomen. De luchtopname geeft duidelijke sporen van bandentractie weer. Mogelijk is dit (werf)verkeer in verband te brengen met de sloop van het resterende deel van de voormalige gasfabriek. Deze toestand blijft tot op heden ongewijzigd. Thans bestaat het projectgebied uit braakliggend grasland met dichte vegetatie. Het gebouw in het oostelijk deel van het projectgebied is reeds gesloopt.

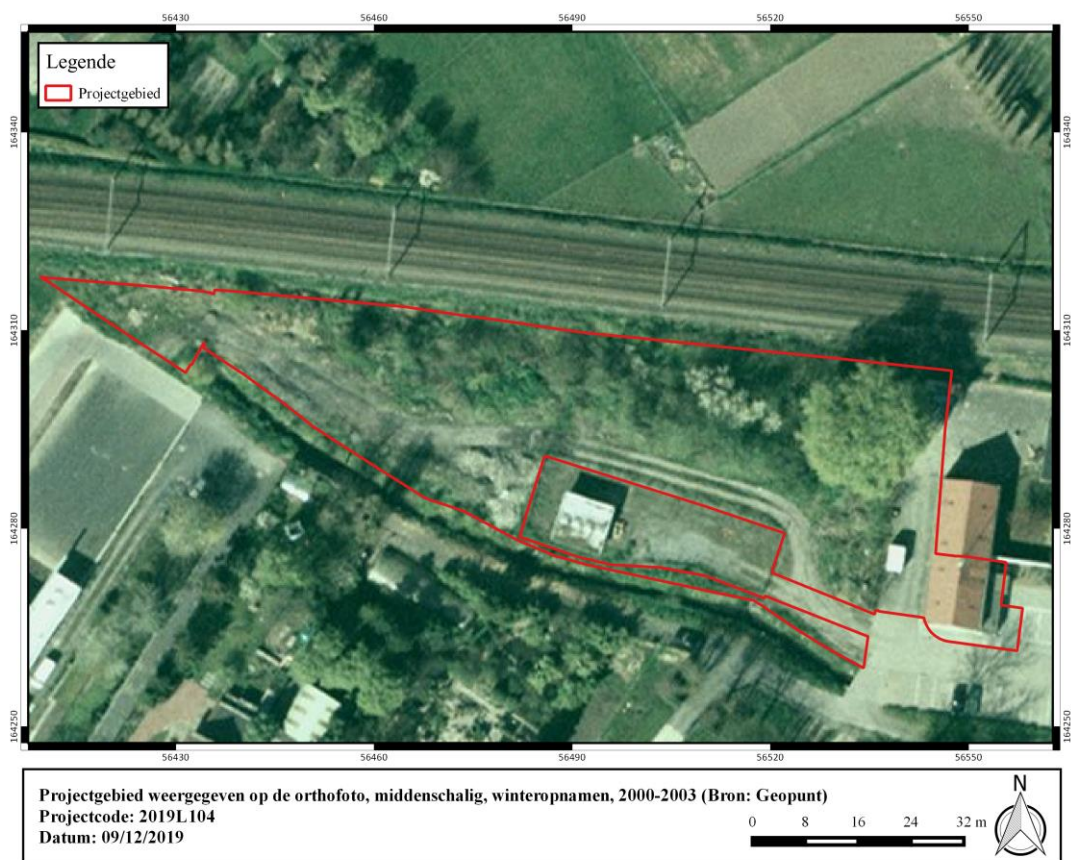

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

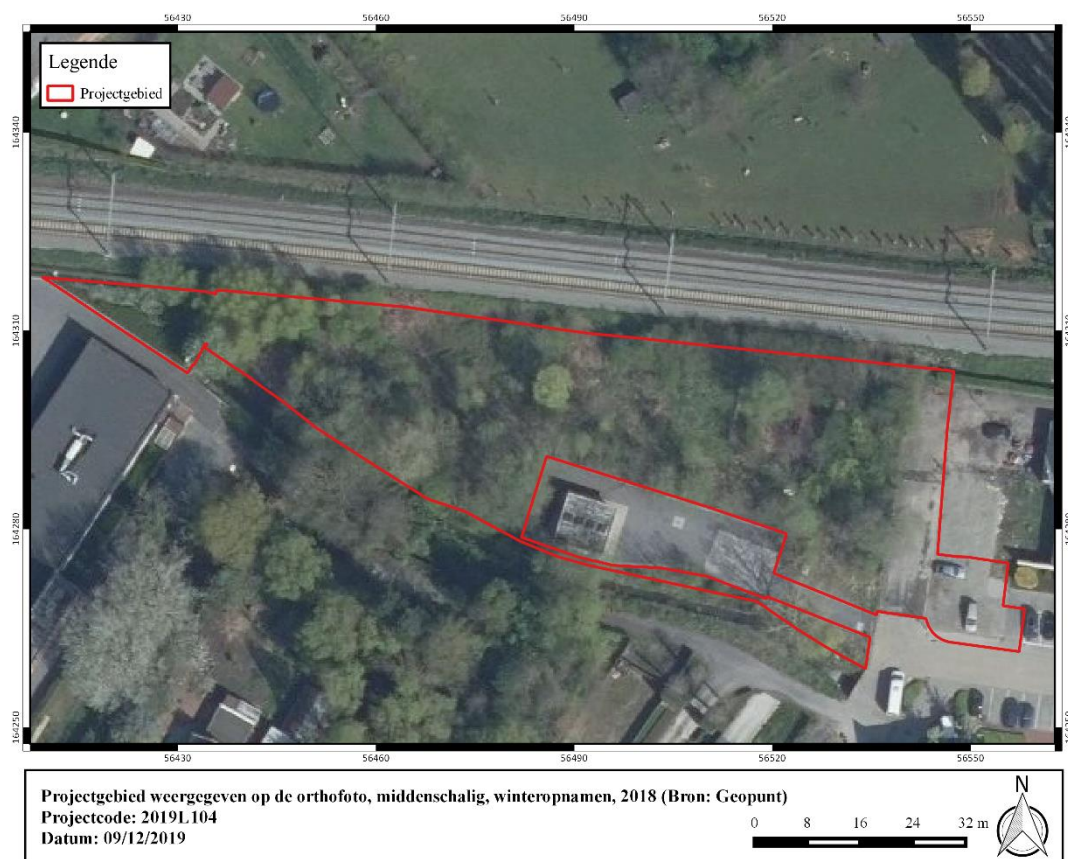
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de aanleg van een nieuwe weg met aansluitende parkeerplaatsen op een perceel tussen de Gasstraat in het zuiden en spoorlijn 69 in het noorden te Wervik. Het projectgebied is ca. 3320 m² groot en ligt op heden braak.

Wervik situeert zich in de zandleemstreek op de linkeroever van de Leie en wordt in het oosten afgeschermd door de Sint-Jansbeek en in het westen door de vallei van de Krommebeek. Thans strekt de stad zich uit over beide oevers van de Leie. Het onderzoeksgebied bevindt zich pal in de vallei van de Sint-Jansbeek. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van fluviatiele afzettingen van het Holocene die rusten op de Pleistocene sequentie. De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied geen informatie weer met betrekking tot het natuurlijke sediment. Vanwege de ligging in een beekvallei kan uitgegaan worden van een bodem bestaand uit zeer natte, profielloze zandleem of zwaardere kleicomplexen. Op het hoogtemodel is duidelijk te zien dat het terrein zich in een beekvallei bevindt, de spoorweg ten noorden van het terrein springt onmiddellijk in het oog. Het heeft er alle schijn van dat er zich doorheen de recente geschiedenis verschillende activiteiten hebben plaatsgevonden die een impact hebben gehad op het microreliëf van het terrein. Het is niet ondenkbaar dat het terrein is opgehoogd om het geschikt te maken voor bebouwing en dat dat verschillende bouwactiviteiten, inclusief de aanleg van de spoorweg, een impact hebben gehad op het bodemarchief. In het kader de geplande ontwikkeling werden binnen de grenzen van het projectgebied verschillende boringen gezet om eventuele verontreiniging en stabiliteitsproblemen in kaart te brengen. Uit de waarnemingen van deze booronderzoeken is gebleken dat de top van het bodemprofiel bestaat uit een menglaag van gemiddeld 1,5m dik waarin verschillende soorten sediment en bouwpuin vermengd zijn geraakt. Het is niet ondenkbaar dat dit een deel opgevoerde grond betreft of dat het terrein tot op die diepte is vergraven in het kader van vroegere activiteiten.

Ook de cartografische bronnen situeren het onderzoeksgebied in de vallei van de Sint-Jansbeek. Op de Ferrariskaart is te zien hoe het terrein ingekleurd is als nat meersgebied langs de beek. Het onderzoeksgebied wordt zowel in het westen als oosten geflankeerd door een brug over de Leie. Precies ten zuiden van het terrein situeert zich het historische centrum van Wervik. Op jonger kaartmateriaal kan de locatie van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Sint-Jansbeek beter bepaald worden. Het terrein situeert zich duidelijk op de linkeroever van de (ingebuisde) beek. In de tweede helft van de 19^e eeuw wordt net ten noorden van het terrein de spoorweg aangelegd. Vanaf deze periode wordt het terrein tevens ingenomen door een gasfabriek. Delen van deze infrastructuur zijn nog steeds aangeduid op een plan van 1963. Tijdens de Eerste Wereldoorlog komt Wervik in de Duitse logistieke zone te liggen. Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen defensieve structuren weergegeven. Tegen de zuidelijke grens, langs de Sint-Jansbeek, is op een loopgravenkaart van januari 1917 een rechthoekige structuur weergegeven die wordt geïnterpreteerd als barak. Op het oudste luchtbeeld is nog één van de houders van de gasfabriek waar te nemen. Vanaf de orthofoto van 1979-1990 is in het oostelijk deel van het plangebied een gebouw waar te nemen dat recent gesloopt is. Het luchtbeeld van 2000-2003 geeft duidelijke sporen weer van bandtractie die vermoedelijk te relateren zijn aan (werf)verkeer in functie van de sloop van het resterende gebouwenbestand van de voormalige gasfabriek. Op heden is het terrein braakliggend en met dichte vegetatie begroeid.

Ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Wervik heeft vermoedelijk een Romeinse oorsprong, langs de weg van Kassel richting Bavay. Onderzoek in het centrum van de stad, naar aanleiding van de heraanleg van de riolering in de centrumstraten, heeft menig Romeins artefact aan het licht gebracht die gekoppeld kunnen worden aan de

oorspronkelijke Romeinse vicus. Vondstmateriaal bij verschillende onderzoeken wijst echter reeds op menselijke aanwezigheid tijdens de steentijden. Ook resten van bewoning uit de metaaltijden wijzen op een quasi continue menselijke aanwezigheid rondom het onderzoeksgebied vanaf de steentijden. Er dient echter rekening gehouden te worden met de zeer natte toestand van het terrein. Naar alle waarschijnlijkheid was het terrein in het verleden veel te nat voor bewoning of bewerking. Uiteraard kan niet uitgesloten worden dat langs de Sint-Jansbeek artisanale activiteiten werden uitgevoerd waarvoor een toevoer van water nodig was of die, bijvoorbeeld wegens brandgevaar, niet in het middeleeuwse stadcentrum gevestigd mochten zijn.

Concreet wijst het landschappelijk kader op een beperkt trefkans inzake resten van bewoning. Sporen van artisanale activiteiten of resten van artefactensites op de rand van de beekvallei kunnen echter niet uitgesloten worden. De waarnemingen van de reeds uitgevoerde booronderzoeken wijzen echter op een geroerde ondergrond, vermoedelijk door graafwerken of ophoging. Vanwege dit gegeven wordt verder archeologisch onderzoek weinig zinvol geacht.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

Boncquet T., De Gryse J., 2014. Archeologisch onderzoek Centrumstraten (Wervik), *Ruben Willaert rapport* 66, Sijsele.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Memory Maps

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Van Strydonck, G. & De Mulder, G. 2000. De Schelde : verhaal van een rivier. Leuven, Davidsfonds, 173 p.

Verbrugghe, A. 2004: *Viroviacum. Verwerking, studie en interpretatie van het materiaal uit een aantal Romeinse kelderkuilen uit de opgravingen op het St-Maartensplein in Wervik (1989-1991) (West-Vlaanderen)*, onuitgegeven verhandeling Universiteit Gent .